

תּוֹשָׁה קִסְלֵב תּוֹשָׁה
CHEŠVAN
KISLEV
ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Dne 24. října byla pražská vyhlídková cesta po úbočí Petřina pojmenována po švédském diplomatovi, zachránci desítek tisíc Židů, Raoulu Wallenbergovi.

ZASEDÁNÍ RADY FŽO

Třetí letošní zasedání Rady FŽO se uskutečnilo 17. září. Na programu bylo sedm bodů: 1. Kontrola zápisu z posledního jednání rady FŽO, 2. Vrchní zemský rabinát, 3. Volba zástupců FŽO ve správní radě Židovského muzea v Praze, 4. Rozpočet FŽO – plnění rozpočtu za II. čtvrtletí 2014, 5. Návrh rozpočtu FŽO na rok 2015, 6. Projekt Revitalizace židovských památek, 7. Různé.

1. Kontrola zápisu – kontrola zápisu z minulého jednání proběhla bez připomínek. Úkoly byly splněny.

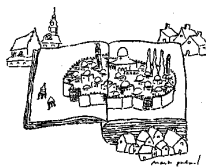
2. Vrchní zemský rabinát – vrchní zemský rabín Efraim Sidon požádal v srpnu o poskytnutí neplacené dovolené po dobu 6 měsíců od září 2014 do března 2015. Dovolená byla prezidiem projednána a předseda byl pověřen žádostí vyhovět. Prezidium dále projednávalo otázku případného zastupování vrchního zemského rabína a navrhuje, aby funkce nebyla po dobu dovolené r. Sidona obsazena a v nutných případech se postupovalo podle stanov. Po diskusi vzala Rada FŽO šestiměsíční neplacenou dovolenou rabína Efraima Sidona na vědomí.

3. Volba zástupců FŽO ve správní radě Židovského muzea v Praze – v září 2014 skončilo pětileté funkční období dvou zástupců FŽO ve správní radě ŽMP. Do stanoveného termínu 15. srpna byly doručeny čtyři návrhy kandidátů na tuto funkci. Všichni kandidáti se představili, poté Rada FŽO přistoupila k tajnému hlasování. Hlasovalo 31 členů rady, pro zvolení musel kandidát dostat nejméně 16 hlasů. Výsledek hlasování: J. Bauer 5 hlasů, J. Daniček 21 hlasů, O. Látal 10 hlasů, J. Löwy 20 hlasů. V tajném hlasování byli zvoleni za členy správní rady ŽMP pro následující období J. Daniček a J. Löwy.

4. Rozpočet FŽO – plnění rozpočtu za II. čtvrtletí 2014: Rozpočet je v roce 2014 plněn podle plánu, v projektu Limud byly ušetřeny finanční prostředky, které budou převedeny do dalšího roku. Rada vzala na vědomí plnění rozpočtu FŽO za II. pololetí bez výhrad.

5. Návrh rozpočtu FŽO na rok 2015 – radě byla předložena první verze rozpočtu FŽO na rok 2015. Rozpočet střediska sekretariát byl mírně snížen. U střediska 9 Projekt Revitalizace II zatím není známo, zda bude realizován, během příštích měsíců bude vše upřesněno. Konečný návrh rozpočtu bude projednán na radě v prosinci poté, co se k němu vyjádří

AKTUALITY

prezidium. Rada vzala návrh rozpočtu v první verzi rozpočtu na vědomí bez připomínek.

6. Projekt Revitalizace židovských památek – projekt byl ukončen v červnu 2014, po dobu 5 let bude třeba zajistit provoz, tzv. udržitelnost. FŽO nyní čeká na vyjádření k žádosti na další projekt Revitalizace II, která byla podána na MMR v červnu 2014.

Řídící tým, který pracoval v první etapě, by měl pracovat i na případné další etapě. Jde o funkci čestnou, neplacenou. Členové mají zkušenost již z předchozího projektu, složení se ukázalo jako vyhovující. Návrh usnesení: Rada FŽO pověřuje dosavadní řídicí tým řízením projektu Revitalizace II, přítomno 31, pro schválení nutno nejméně 16 hlasů. Pro 29, zdrželi se 2. Usnesení bylo přijato. Do nového projektu Revitalizace II byly zařazeny synagogy v Polici u Jemnice, v Čáslavi, Neveklově, Rychnově nad Kněžnou, v Písku a tzv. šámesův dům v Plzni. Kritériem výběru byla připravenost projektové dokumentace, památková ochrana a stavební připravenost a jako stav památky.

7. Různé – J. Munk zve do Terezína na 21. září 2014 na tryznu Kever Avot, P. Györi poděkoval za účast na dni evropské židovské kultury, žádá o sdělení počtu návštěvníků v jednotlivých místech – žádost rozešle sekretariát. T. Kraus informoval o přípravách na Mezinárodní den připomínky holocaustu 27. ledna 2015, který organizuje Evropský židovský kongres v Praze a v Terezíně. Tradiční setkání, pořádané při této příležitosti FŽO a NFOH bude součástí programu, místo v Senátu se však odehraje v prostorách Pražského hradu a v Terezíně.

Příští zasedání rady se bude konat 17. prosince 2014.

KONFERENCE

O MILENĚ JESENSKÉ

Ve dnech 20.–21. října se v Rakouském kulturním fóru v Praze konala česko-německá konference nazvaná *Milena Jesenská, biografie, historie a vzpomínky*. U příležitosti sedmdesátého výročí úmrtí M. Jesenské ji připravily Památník Ravensbrück a Historický servis ve spolupráci s Rakouským kult. fórem a Institutem pro studium literatury. Její účastníci (či spíše účastnice, neboť zde s jedinou výjimkou přednášely historičky, spisovatelky, literární vědkyně a publicistky z Čech a Německa) popojili různé proudy vnímání osobnosti M. Jesenské v Česku a v zahraničí a ocenili její kritický hlas v meziválečné Evropě.

Konference se zúčastnili A. Wagnerová, L. Darowska, L. Penkalová, M. Marková, B. Sack, I. Eschebach, P. Plachá, A. zu Eulenburg, M. Jirásková a P. Pithart. Hovořilo se například o čerstvě objevených dopisech z vězení, kam se Jesenská dostala za činnost v odboji a pomoc letcům a židovským uprchlíkům, o poměrech v Ravensbrücku i celkově o Češkách zde vězněných; mluvilo se o pocitu odcizení, jež MJ v Praze i Vidni prožívala, i jednostranné recepce, již se jako adresátka Kafkových dopisů „dočkala“ posmrtně, probíraly se texty prvních novinárek v česky psaných denících po roce 1918. Reportáže M. Jesenské v *Přítomnosti* z let 1938–1939 i praktickou statečnost a prozíravost, kterou tehdy autorka v člancích z pohraničí projevila, ve velmi osobně pojatém referátu ocenil Petr Pithart. Více k tématu viz na stranách 6–7, 19.

OBSAH

Konference

Nadace spojenců Izraele 3, 19

Sidry na tento měsíc 4–5

Kolem Mileny Jesenské

rozhovor s Marií Jiráskovou 6–7, 19

Orient v Čechách?

výstava o židovských uprchlících 8–9

Alejandro Jodorowsky:

Tanec skutečnosti 10–11, 18

Besa – záchrana Židů v Albánii 12

Vzpomínka na Karla Lewita 13

Zmizelé světy – fotografie R. Hülky

z Podkarpatské Rusi 16–17

O jaké Palestíně mluvíme? 20

Izrael: O průměrném občanovi 21

Z českého tisku 22

Kalendárium 23

Informace z kultury 24–25

Zprávy, inzerce, zprávy z obcí 26–27

Zprávy ze světa 28

Přes tři desítky zákonodárců z Evropy (z České republiky, Dánska, Itálie, Nizozemska, Polska, Portugalska, Řecka, Španělska, Švédska, Velké Británie, jakož i zástupce Evropského parlamentu), ze Severní Ameriky (Kanada), Latinské Ameriky (Brazílie, Chile, Guatemala, Surinam, Uruguay), z Afriky (JAR, Uganda) a z izraelského Knesetu se ve dnech 12.–14. října 2014 sešly v Jeruzalémě na výroční předsednické konferenci Israel Allies Foundation (Nadace spojenců Izraele, IAF). Počátkem této organizace byla iniciativa rabína Bennyho Elona v roce 2004, kdy se sešla skupina členů Knesetu z celého politického spektra a založila Knesset Christian Allies Caucus (Výbor Knesetu pro křesťanské přátele). Následně se zformovaly reciproční výbory přátel Izraele v zemích Severní i Latinské Ameriky, Evropy, Afriky, Austrálie, ale i v Japonsku, na Filipínách či v Jižní Koreji a IAF se stala zastřešující organizací pro koordinaci aktivit těchto výborů po celém světě. Pomáhá vytvářet globální síť proizraelských zákonodárců podporujících na půdě svých parlamentů Stát Izrael, usnadňuje meziparlamentní dialog tím, že vytváří přímé komunikační linky mezi izraelskou vládou a křesťanskými politiky po celém světě a vybavuje podporovatele Izraele důležitými informacemi o zásadních problémech, jimž Izrael čelí. Letošní konferenci spolupořádaly Světový židovský kongres a Mezinárodní křesťanské velvyslanectví Jeruzalém.

ZTRACENO V PŘEKLADU

Konference měla velmi bohatý program, z něhož vybírám tři nejzajímavější okruhy. Itamar Marcus, spoluautor knihy *Deception. Betraying the Peace Process* (Podraz. Podvádění mírového procesu), prezentoval, kterak palestinská samospráva klame mezinárodní veřejnost, když se hlásí k mírovým jednáním s Izraelem, mluví-li anglicky, avšak mluví-li arabsky, říká něco zcela jiného. Marcus analýzou palestinských médií ukázal, že před-

stavitelé palestinské samosprávy neuznávají právo Izraele na existenci, existence Izraele se popírá dokonce již v osnovách základních škol či v televizních programech pro děti. Šíří a podněcují nenávisť pomluvami a demonizováním Izraele a Židů, např. že Izrael záměrně rozšiřuje AIDS, drogy a prostituci mezi Palestinci, že plánuje zničení mešity Al-Aksá či že otrávil Jásira Arafata. Veřejně, tj. v médiích, oslavují nacionalistické násilí páchané

KONFERENCE NADACE SPOJENCŮ IZRAELE

na izraelských občanech a glorifikují odsouzené teroristy v izraelských věznicích. Mahmúd Abbás, hlava palestinské samosprávy a strany Fatah, řekl: „Vězni jsou pochodní osvětlující naši cestu ke svobodě, suverenitě a nezávislosti.“ Palestinství vězni, resp. jejich rodiny, jsou dokonce odměňováni i finančně a tato „podpora“ převyšuje průměrné platy zaměstnanců samosprávy až o 25–30 procent. A konečně líčí palestinství představitelé izraelsko-palestinský konflikt jako nábožensky motivovaný, jako „svatou válku“ za Alláha, čímž se řadí po bok mezinárodně uznávaných teroristických organizací Hizballáhu, Hamásu či Muslimského bratrstva. Z uvedeného je zřejmé, že palestinská účast na mírovém procesu je jen zástěrka mající oklamat světovou veřejnost.

ÚTLAK KŘESŤANŮ A PODIVNÁ ROLE UNRWA

Dva palestinství křesťané, pastor Steven Khoury z Jeruzaléma a kněz řecké ortodoxní církve Gabriel Nadaf z Nazaretu, promluvili o porušování lidských práv palestinských křesťanů a o krutém útlaku křesťanů v zemích Blízkého východu: „Po celém Blízkém východě bylo za posledních deset let každoročně zavražděno sto tisíc křesťanů. Ti, kdo mohli utéci před pronásledováním muslimských extrémistů, uprchli. Ti, kdo zůstali, žijí jako druhořadí, či dokonce třetířadí poddaní svých muslimských vládců.“ Oba kněží se shodli, že na

Blízkém východě existuje jediná země, kde křesťané nejsou pronásledováni, ale požívají svobody slova, svobody vyznání a bezpečí: „Je jí Izrael, židovský stát.“

Nakonec se konference věnovala podivné roli UNRWA, úřadu OSN pro palestinské uprchlíky, při letní válce v Gaze. Tato organizace provozuje v Gaze školy a nemocnice. Avšak bylo zdokumentováno nejen to, že rakety Kásám – ostřelující izraelské civilní cíle – byly odpalovány právě z budov, které UNRWA provozuje, ale dokonce i to, že zbraně proudily k teroristům z Hamásu právě je-

ním prostřednictvím. Na filmu bylo zaznamenáno, jak asi desetileté děti v maskáčích se samopalem v ruce a s bojovým pokřikem „Smrt Izraeli“ cvičí plížení – a to vše pod dohledem učitelů této organizace OSN!

Právě těchto bodů se týkala závěrečná rezoluce konference, přijatá jejími účastníky jednohlasně. Otiskujeme ji v plném znění.

REZOLUCE

Vzhledem k tomu, že příslušníci judaismu, křesťanství a dalších náboženství uznávají jedinečnou historii a duchovní význam země Izrael a města Jeruzaléma pro židovský národ;

vzhledem k tomu, že teroristická organizace Hamás v rámci svého proklamovaného cíle zničit Stát Izrael neustále používá místní obyvatele jako lidské štíty;

vzhledem k tomu, že četné zprávy z letošních bojů v Gaze dokládají, že Hamás v Pásmu Gazy skladoval zbraně ve školách náležících Úřadu pro palestinské uprchlíky na Blízkém východě (UNRWA) a že do těchto škol získal přístup;

vzhledem k tomu, že úředníci UNRWA tyto zbraně údajně předali Hamásu;

vzhledem k tomu, že radikální islamistické skupiny jako ISIS vraždí, mučí, znásilňují a vězni příslušníky náboženských menšin pouze na základě jejich víry;

(pokračování na str. 19)

TOLDOT 1M 25,19–28,9**Neštěstí dobrých úmyslů**

V srdci oddílu *Toldot* se nachází velice znepokojivá otázka. Proč Rivka navedla Jakova, aby podvedl Izáka a sebral Ezauovi požehnání? Její instrukce jsou energické a přímé: „Teď, synu, poslechni, co ti přikazuji! Jdi, prosím, ke stádu, vezmi pro mne odtamtud dvě pěkná kůzlata a pochoutku, kterou miluje, z nich udělám tvému otci já. A aby požehnal před svou smrtí tobě, přineseš ji svému otci a on ji sní.“ (1M 27,8–10) Rivčina reakce byla neuvěřitelná. Ačkoli problém teprve vznikl – nemohla dříve vědět, že Izák se chystá požehnat Ezauovi nebo že bude vyžadovat svou pochoutku, zvěřinu, vmžiku vymyslela detailní a ucelený plán. Ani vteřinu nezaváhala, když má Jakov pochybnosti – co když se lest nepovede, co když ho „otec omaká“ a bude v „jeho očích za podvodníka“ a uvede na sebe „kletbu, ne požehnání“?, rázně odpoví: „Tvé prokletí na mne, jen mě poslechni a jdi, vezmi je pro mne!“ (1M 27,13)

Máme chuť se zeptat – jak mohl Jakov podvést otce? Jenže skutečným problémem je Rivka. Byl to její plán, ne jeho. Jak mohla považovat za správné 1) podvést manžela, 2) zbavit Ezaua otcovského požehnání a 3) nařídít Jakovovi, aby se dopustil takového podvodu?

Nabízejí se tři odpovědi. Zaprvé, milovala Jakova. Dávala mu přednost před Ezauem a věděla, že Jicchak to cítí jinak. Vedl ji mateřský instinkt, chtěla, aby požehnání dostal její milovaný syn. Tahle odpověď ale není pravděpodobná. Praotci a pramatky jsou vzory. Neřídily je pouhé instinkty nebo ctižádosti druhých. Rivka nebyla žádná Lady Macbeth, nebyla ani Bat-ševa, která se vložila do soudních záležitostí, aby její syn Šalomoun zdědil Davidův trůn (viz První kniha královská).

Zadruhé je možné, že se domnívala, že Ezau si otcovské požehnání nezaslouží. Už zažila, jak ochotně prodal své prvorozenectví, jak jím pohrdal (1M 25,31–34). Nevěřila, že by „lovec“ dokázal dodržet Abrahamovu smlouvu. Věděla, že toto byl jeden z důvodů, proč si Hospodin zvolil Jicchaka a nikoli Išmaela, neboť Išmaelovi bylo souzeno, aby byl „rváčem“ (1M 16,12). Pro budoucnost smlouvy bylo životně důležité, aby se dostala do rukou syna, jenž má takovou povahu, že dokáže naplnit její vysoké požadavky.

Třetí možnost je ta, že se jednoduše nechala vést slovy Hospodinovými, která jí zjevil, než se dvojčata narodila:

SIDRA PRO TENTO MĚSÍC

Marc Chagall: *Rivka dávat pít Eliezerovi*, 1931.

„V tvém bříše jsou dva národy, dvojí lid se od sebe oddělí z tvého lůna, jeden bude mocnější druhého a starší bude sloužit mladšímu.“ (1M 25,23) Rivka musela zajistit, aby požehnání dostal Jakov.

Druhá a třetí možnost dávají smysl, ale jen tehdy, když si položíme zcela zásadní otázku: Věděl Izák o tom, co Rivka plánuje? Pokud ano, proč přesto hledal Ezaua, aby mu požehnal? Pokud ne, proč mu nic nefekla?

Na tomto místě bych rád zmínil jeden velmi důležitý komentář z pera Neciva, rabína Naftaliho Cvi Jehudy Berlina (1816–1893). Týká se předchozí sidry, která zachycuje, jak Rivka poprvé spatřila budoucího manžela. Připomeňme si, že Jicchak si svou ženu nevybral. Abraham tento úkol svěřil svému služebníkovvi, a tak služebník a nastávající manželka se spolu vracejí na velbloudu, a jak se blíží k Abrahamovým stanům, Rivka v dálce spatří postavu: „Rivka totiž zvedla oči, a když spatřila Jicchaka, spadla z velbloudu. Pak řekla tomu služebníkovvi: Kdo je tamhle ten muž, jdoucí nám po poli vsťříc? A služebník řekl: To je můj pán, a ona vzala závoj a zahalila se.“ (1M 24, 64–65)

Neciv říká: „Zahalila se z bázně a z pocitu, že se k němu nehodí, jako by se cítila, že svého manžela není hodna, a od této chvíle se své nervozity nezbaví. Její vztah k Jicchakovi nebyl stejný, jaký panoval mezi Sárou a Abrahamem nebo Rachel a Jakovem. Když ti měli nějaký problém, nebáli se o něm mluvit. Rivka měla strach.“ Neciv tvrdil, že v tomto popisu prvního setkání Rivky a Jicchaka není nic náhodné. Text zdůrazňuje vzdálenost mezi budoucími manželi v několika rovínách: Když Rivka spatřila Jicchaka, je od ní fyzicky daleko a je vzdálený i duševně – je zadumaný, ponořený v myšlenkách a modlitbě. Rivka si distanc sama vytvořila tím, že se zahalila do závoje.

Jicchak je ze všech praotců nejvíce uzavřený do sebe, nejvíce samotářský. Jen vzácně se sám chopí iniciativy. Jicchakov osud jako by zrcadlově odrážel život jeho otce. Tóra ho spojuje s výrazem *pachad*, „strach“ (1M 31,42). Židovský mysticismus ho charakterizuje pojmem *gevura*, jež lze chápat jako „sebeovládání“. Mluvíme o muži, který měl být obětován, jehož život byl zachráněn až v poslední chvíli. Jicchak je muž, jehož city se slovy často přetěžko vyjadřují. Není divu, že miluje Rivku a že má rád i Ezaua. Tihle dva lidé mají společné to, že jsou naprosto jiní než on. Oba hýří energií, jsou rázní, nepatří k těm, kdo jen „sedávají ve stanech“.

Necivovo tvrzení je závažné. Rivka Jicchakovi neřekla nic o proroctví před narozením dvojčat a o svých pochybnostech, zda si Ezau zaslouží požehnání prvorozeného. Její neschopnost komunikovat vedla k podvodu, jenž způsobil řadu tragédií, mimo jiné to, že Jakov musel utéct, aby si zachránil život.

Jen těžko se lze vyhnout dojmu, že nám tímto chce Tóra sdělit, jak významná je komunikace mezi lidmi, i když je někdy velmi složitá. Rivka jedná každé z naprosto nesobeckých pohnutek. Nechce vyrušovat Jicchaka, neboť ctí jeho uzavřenost a potřebu soukromí. Nechce, aby si zkazil dojem o Ezauovi, milovaném synovi. Nechce ho zneklidňovat proroctvím, které naznačuje, že bratři spolu budou celý život soupeřit. Ale její volba – podvod – je ještě horší.

Je to příběh o tragédii dobrých úmyslů. Základem silného vztahu je otevřenost a upřímnost. Bez ohledu na nervozitu a strach je vždycky lepší mluvit pravdu než se dopustit sebeušlechtilější lži.

(Z komentářů rabína Jonathana Sackse vybrala a přeložila A. Marxová.)

„JE ODMĚNĚN ANOŠ...“

Jak se blíží zimní měsíce, ubývají turisté, kteří přijíždějí během letní sezony, což znamená, že náš minjan v synagoze závisí na našich místních Židech. Nejobtížnější to bývá o šabatových odpoledních a večerech, při bohoslužbách mincha a maariv. Tyto bohoslužby na mocej šabat obsahují řadu vzácných aškenázských zvyků.

Talit a šabatová mincha: Řada turistů, kteří přijdou na šabat na odpolední bohoslužbu, se často diví našemu zvyku nosit talit, když jsme vyvoláni k Tóře. Důvodem, proč nosíme talit v sobotu odpoledne, totiž není naplnění příkazu o cicit jako při bohoslužbě ranní. Je to spíš výraz úcty. Talit nosíme při různých příležitostech – nosí ho ten, kdo vede bohoslužbu jako chazan, kdo pronáší požehnání před čtením z Tóry, kdo při bohoslužbě otevírá aron, dále rabín, který oddává ženicha a nevěstu, nebo rabín, jenž pronáší derašu. Toto všechno jsou situace, kdy talit znamená respekt k Šechině.

Mocej šabat: V Praze končíme šabat velmi krásným způsobem, jenž převážoval v mnoha aškenázských komunitách. Bohoslužbu začínáme zpěvem 144. a 67. žalmu, což je přes tisíc let starý zvyk. Proč? Vyprovázíme šabatovou nevěstu písněmi a chvalozpěvy stejně, jako jsme ji vítali na počátku svátku. Funguje to i proti zlým silám, které se na konci šabatu blíží.

Tyto žalmy zpíváme na dvě známé melodie. Podle tradice tato melodie pochází z časů bejt hamikdaš. To nevím, ale mohu potvrdit, že stejný nápěv se používá i v Anglii, Izraeli i Americe a mnoha dalších zemích, a melodie Sefardů i Aškenázů je v tomto případě velmi podobná, takže se skutečně jedná o prastarý nápěv.

Va-jiten lecha: Další zvyk je pronášení různých veršů na konci večerní bohoslužby. Tyto verše byly zavedeny proto, aby chom ještě o chvíli prodloužili šabat a končili ho v poklidu, nikoli ve spěchu.

Na zadní stěně Staronové synagogy je v rámci takanot psáno: „Je odměněn anoš, jenž pevně dodržuje.“ Anoš v hebrejštině znamená člověk; současně to je slovní hříčka, v níž jsou ukryta počáteční písmena Alt Neu Shul. Nápís mluví o odměně pro toho, kdo dodržuje tradici.

Kdykoli vstoupíme do naší synagogy, měli bychom se radovat, že jsme součástí její historie, že pokračujeme v její hrdé tradici a přenášíme ji i na ty, kdo k nám přicházejí.

BRYAN WOOD,
kantor Staronové synagogy

BOHOSLUŽBY v pražských synagogách – listopad 2014

Staronová synagoga

31. 10. pátek	večerní bohoslužba	16.22 hodin
1. 11. sobota	LECH LECHA 1M 2,1–17,27 hf: Iz 40,27–41,16 mincha	16.00 hodin
	konec šabatu	17.30 hodin
7. 11. pátek	večerní bohoslužba	16.11 hodin
8. 11. sobota	VAJERA 1M 18,1–22,24 hf: 2Kr 4,1–37 mincha	15.50 hodin
	konec šabatu	17.19 hodin
14. 11. pátek	večerní bohoslužba	16.01 hodin
15. 11. sobota	CHAJEJ SARA 1M 23,1–31 hf: 1Kr 1,1–31 mincha	15.40 hodin
	konec šabatu	17.11 hodin
21. 11. pátek	večerní bohoslužba	15.53 hodin
22. 11. sobota	ŠABAT EREV ROŠ CHODEŠ TOLDOT 1M 25,19–28,19 hf: 1S 20,18–42 mincha	15.35 hodin
	konec šabatu	17.04 hodin
23. 11. neděle	Roš chodeš kislev	
28. 11. pátek	večerní bohoslužba	15.47 hodin
29. 11. sobota	VAJECE 1M 28,10–32 hf: Oz 12,13–14,10 mincha	15.30 hodin
	konec šabatu	16.59 hodin
5. 12. pátek	Veten tal umatar večerní bohoslužba	15.43 hodin
6. 12. sobota	VAJIŠLACH 1M 32,4–36,43 hf: Abd 1,1–21 mincha	
	konec šabatu	16.57 hodin

V sobotu šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.

Každý všední den maariv (večerní modlitba) od 19.30 hodin.

Vysoká synagoga

*Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.30 hodin,
mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin.*

V sobotu mincha (odpolední modlitba) od 13.30 hodin.

Jeruzalémská synagoga

Bohoslužby se konají každou sobotu od 8.50 hodin.

*Večerní bohoslužby se konají v 7. 11. v 16.11 hodin, 21. 11. v 15.53 hodin
a 5. 12. v 15.43 hodin.*

Večerní bohoslužby, vyjma uvedených, se zde nekonají.

Bejt Simcha

Kabalat šabat každý pátek od 18.00 hodin.

Úvod do judaismu každé úterý od 19.45 hodin.

*Ivrit – hodiny hebrejštiny pro začátečníky každé úterý od 18 hodin,
kurz pro pokročilé ve čtvrtek od 18 hodin;
pro středně pokročilé od 19.30 hodin.*

KOLEM MILENY JESENSKÉ

Rozhovor s bohemistkou a editorkou Marií Jiráskovou

Foto archiv.

PhDr. **MARIE JIRÁSKOVÁ** (nar. roku 1938 ve Vojkově) vystudovala bohemistiku na VŠP Karlovy univerzity v Praze, v roce 1971 získala na FF UK doktorát z filosofie, pracovala jako středoškolská profesorka a jako vědecká aspirantka v Ústavu pro českou literaturu; aspiranturu z politických důvodů nedokončila, stejně jako nesměla učit na gymnáziu v Rakovníku. V letech 1971–1973 byla zaměstnána jako dozorkyně sbírek v letohrádku Hvězda v Liboci. Když byla propuštěna i odtud, pracovala od roku 1974 do ledna 1990 jako domácí dělnice v družstvu Obzor, kam jí však zadávali jednoduchou práci lingvisté z Matematicko-fyzikální fakulty UK. Po roce 1990 působila jako odborná pracovnice Ústavu soudobých dějin ČSAV.

Soustavně se věnuje české literatuře a dějinám 20. století, především Jaroslavu Seifertovi a *Mileně Jesenské*. K vydání tiskem připravila text Jaroslavy Vondráčkové *Kolem Mileny Jesenské*, jenž nyní vyšel v novém rozšířeném vydání v nakladatelství Torst, knihu Richarda Glazara Treblinka, slovo jak z dětské říkanky, vzpomínky opata břevnovského kláštera Anastáze Opaska Dvanáct zastavení, připravila též několik svazků kritického vydání Díla Jaroslava Seiferta. Je autorkou knihy *Stručná zpráva o trojí volbě* (viz *Rch* 3/2001). Nedávno se zúčastnila česko-německé konference o *Mileně Jesenské*, jež se zabývala různými aspekty osobnosti a díla této pozoruhodné novinářky, překladatelky a účastnice protinacistického odporu, která pomohla k útěku řadě letců a ohrožených Židů a sama zahynula v koncentračním táboře.

Paní doktoro, kdy jste se začala zajímat o Milenu Jesenskou?

Když jsem v 70. letech nesměla pracovat v oboru, řekli mi známí, co jsem sama cítila: „Musíš něco dělat.“ Jarmila Mourková, která pracovala v literárním archivu PNP, mne nasměřovala: „Bylo by potřeba uspořádat vzpomínky jedné starší paní, textilní výtvarnice, která zná hodně jazyků, ale neumí svým textům dát pořádnou formu.“ A tak jsem se přihlásila Slávce Vondráčkové.

Slávka byla úžasná, měla jsem ji moc ráda. Protože se znala se spoustou lidí a další uměla vyhledat, byla zdrojem informací pro řadu kafeologů – pro Klause Wagenbacha, Jürgena Borna, pro Františka Kautmana, když připravoval české vydání *Dopisů Mileně*. Pomáhala také svému kamarádovi Jiřímu Weilovi, který chtěl už ve 30. letech psát o Mileně, jejím manželovi architektu Krejcarovi a společenském životě avantgardy román, který se měl odehrávat v Praze, Paříži a Moskvě. Podle Slávčina svědectví chtěl Weil napsat o Mileně také divadelní hru, kterou však v ND v 50. letech předem zamítli. Jaroslava Vondráčková později sama napsala o Jiřím Weilovi knížku, kterou vydal Jan Vladislav v samizdatovém nakladatelství Kvart a která by do konce tohoto roku měla vyjít tiskem v Torstu. Jmenuje se *Mrazilo – tálo*.

Slávka měla obrovský smysl pro atmosféru, ale napsat souvislý text pro ni bylo moc složité. Možná jí k tomu chyběla trpělivost, nevím. Editor u ní musel vždycky bádát nad souvislostmi textu. S Milenou Jesenskou se znala od dětství. Časem k jejímu životaběhu našla spoustu podrobností, sbírala všelijaká svědectví, znala hodně Mileniných spoluvězeňkyň z Ravensbrücku, ale i dalších, kdo ji znali. Připravovala i svoje vzpomínky. Když jsem k ní začala chodit, měla už zkušenost s jedním rukopisem o Mileně, jmenoval se *Návrat nežádoucí*. V roce 1968 už ho jihočeské nakladatelství Růže nestihlo vydat. A tak jsme původní rukopis začaly doplňovat z dalších vzpomínek a jiných textů.

Předtím jste o Mileně Jesenské nic nevěděla?

Do té doby jsem o ní nevěděla vůbec nic. Za mých studií (1956–1960) se ani

Jesenská, ani Kafka „nenosili“. Do liblické konference roku 1963 o nich nevěděli ani vysokoškoláci. Snad mezi námi byly výjimky, ale neznala jsem takové.

V 70. letech přijela do Prahy také soukromá nakladatelka z Frankfurtu, Dorothea Reinová. Chtěla vydat výbor z Mileniných článků. Slávka měla něco nashromážděné, protože chodila do Klementina a tam Mileniny novinářské texty opisovala. Jenže jsme zjistily, že na data přepsaná Slávkou se není možné tak zcela spolehnout. Ale já do Klementina nesměla.

Našla jsem pak knihovnu, kde byli velmi laskaví a obětaví lidé a řekli: přijďte, ale ne v půjčovni den. Bylo to v zámečku ve Stromové, v depozitáři novin a časopisů Národního muzea. Vedla ho tehdy úžasná dr. Stejskalová. Zámečkem poskytovaných možností využívalo více disidentů, třeba Jiří Brabec, Jaroslav Opat a další. Začala jsem tam tedy kontrolovat bibliografické údaje a dohledávat texty, a pak už jsem dobrovolně pokračovala.

Jak se liší první a druhé vydání knihy *Kolem Mileny Jesenské*?

Přidala jsem rejstřík. Slávka znala tolik lidí, že rejstřík je nutný. Když knížka vyšla poprvé, bohužel až pět let po Slávčině smrti, ještě jsem tolik nepokročila v bibliografii M. Jesenské (vlastně jsem ji dokončila nedávno). A tak jsem původní text začala podle téměř hotové bibliografie kontrolovat; také jsme museli rozšířit poznámkový aparát. Doplňli jsme poznámky, doplnila jsem data, přesné názvy článků, rozlišila více citace od Slávčiných parafrází. Teď je knížka dost spolehlivým pramenem.

Seznámila jste se díky paní Vondráčkové s nějakými pamětníci?

S několika ano. Nejvíce s bývalou ravensbrückou vězeňkyní Marií Svědkovou, později Krtilovou. Dostala se do Ravensbrücku jako mladá komunistka z Brna. Byla to relativně vzdělaná, sečtělá žena. V Ravensbrücku přišla do dost dobře organizované komunistické skupiny, jejíž členky se navzájem chránily. Jenže když přišla ze sovětského lágru Margarete Buberová-Neumannová (německá komunistka, jejíž muž Sověti popravili, viz její zde v roce 2011 vydanou knihu *Zajatkyň Stalina a Hitlera*) a sprátelila se s Milenou Jesenskou, tak se mladým komunistkám zakazovalo stý-

kat se s „těma trockistkama“. (Zpočátku se snažily i Mileně pomoci.) Marie Svědřiková byla samorost, partajnice poslala do oněch míst; skupina se o ni přestala starat, ona se dostala do Strafbloku, trestního bloku, a v něm setrvala po celou válku. Když se blížil konec války, varovali ji ostatní, aby se do Prahy nevracela. Nevěděli, co bude doma po osvobození Rudou armádou. Některé komunistické vězeňkyně dokonce mluvily o tom, že Milenu po válce „postaví ke zdi“.

Víte, kdo jí takto vyhrožoval?

V podstatě se to ví, nejmenujeme tu ženu, ona toho později velice litovala. V tak mezích, zoufalých situacích se řekne leccos. K naplnění výhrůžky nedošlo, protože Milena, jak známo, v květnu 1944 zemřela – ale kdyby přežila, je dost pravděpodobné, že by také spadla do politických procesů 50. let, jako někteří její přátelé, třeba Tomy Kleinerová. Záviše Kalandru stalinisti zařadili do procesu s Miladou Horákovou a popravili. Kalandra byl pro režim „trockista“ a Milena také. A Marii Svědřikové místo návratu domů obeznámené vězeňkyně obalily zdravou nohu sádrou a poslaly ji s Červeným křížem do Švédska. Vrátila se po roce. Pak už se celý život veřejně politicky neangažovala...

Jak dlouho byla Jesenská komunistka? Prý roku 1936 dala pár facek šéfredaktorovi Světa práce, který po ní chtěl, aby se rozešla s (ze strany již vyloučeným) Evženem Klingerem, s nímž tehdy žila. Bylo to tak?

Ano, traduje se, že z toho důvodu dala Koprivovi facu. Nemohu to potvrdit ani vyloučit. Jisté je, že ztratila zaměstnání, musela odejít ze Světa práce. Záviš Kalandra jí umožnil psát trochu do Světozoru a živili se s Klingerem překlady.

Přesná data jejího členství v KSČ zatím neznáme. Vstoupila tam ve 30. letech. Fritz Beer i Jiří Žantovský mi potvrdili, že někteří členové strany se neevidovali. Podle Žantovského byla ze strany vyloučena možná v roce 1936. Tehdy už byl ze Sovětského svazu dva roky zpět tamní realitou zcela zklamaný architekt Krejcar, začínaly moskevské procesy...

Věnujete se také dílu Jaroslava Seiferta. Znal v mládí Milenu Jesenskou?

Znali se, ovšem. Už z avantgardy: Teige, Krejcar... Seifert mi vyprávěl, že ho třeba Milena zvala do pražské zoo, protože její otec, známý stomatolog a čelistní chirurg,

tam měl vytrhnout zub – snad tygroví. Ve 30. letech se jejich vztah narušil: Milena vstoupila do KSČ, Seifert z ní byl v roce 1929 vyloučen... Ale o její osud se zajímal.

Měla jste kvůli Mileně za totality někdy problémy s StB?

Měla, ale ne hlavně kvůli Mileně. Sledovali mě, tři roky vyslýchali v Bartolomějské a v „kachlíkárně“. Byla jsem pro ně „distributor“.

K Mileně: Když jsem pracovala se Slávkou Vondráčkovou, posílala jsem něco poštou pod jinou adresou na krycí adresu do Německa. Pak jsem schválně poslala zásilku přímo: na Helenu Prečanovou se svou zpáteční adresou, ve filatelistické obálce prvního dne a doporučeně, vložila jsem do ní zcela neutrální úryvky – a třikrát se to ztratilo. Šla jsem na poštu za paní vedoucí, že mi takto prošla platnost obálky a ztratil se důležitý materiál určený k publikování v odborném tisku. Trochu se vmlouvala, ale vě-

děla, oč jde, a neverbálně mi fandila. Asi po měsíci se telefonicky spojila s jakýmsi soudruhem jménem Docenko. Ten zpočátku nechtěl věřit, že na svém protestu trvám. Nakonec mi za ty tři ztracené dopisy zaplatili asi 600 Kčs, což v mé tehdejší situaci nebylo málo. Ony všechny dopisy do ciziny musely jít přes cenzuru. Pak to StB dělala tak, že obsah obálky vybrala a dala dovnitř třeba prospekt Čedoku a dopis odeslala, aby se člověk nemohl bránit, že to nedošlo.

Setkala jste se osobně s hrabětem Joachimem von Zedtwitzem, s nímž

Jesenská organizovala útěky ohrožených Židů a letců za hranice?

Ano a byl nesmírně milý. Když jsem ho poznala, byl už dost starý, a ačkoli tu od roku 1948 nežil, mluvil ještě pořád česky, i když s chybami; když jsem se ho ptala, jestli se byl u Aše podívat na svůj bývalý zámeček, potvrdil, že ano. A co jste tam našel? „Bylo tam velké díro.“

Byl velmi statečný, měl železné nervy. Vypadal árijsky, měl skvělou němčinu, při kontrolách na hranici s Polskem při pašování ohrožených byl schopný přispědli si hákový kříž a heilovat. Milenu velmi ctil a vím, že na ni nikdy nezapomněl. Byl dost divoký, jezdil po Praze i jinde, jak sám řekl „jako ďáblo“, nerespektoval dopravní předpisy ani značky. Když přišli do Prahy Němci, svou špatně zaparkovanou motorkou narušil nějaký parademarš. Po Milenině zatčení našli jeho dopis adresovaný do Anglie, vypátrali ho a zavřeli. Jako lékař uměl předstírat psychickou chorobu. Po čase byl umístěn na psychiatrické klinice a pak propuštěn. Lékaři mu pomohli. Následně se snažil Milenu z koncentráku dostat – ale o tom píšu ve *Třech volbách*.

Včera skončila česko-německá konference o Mileně Jesenské. Co vás na ní nejvíc zaujalo?

Příspěvky německých historiček a archivářek. Birgit Sacková z Drážďan mluvila o českých věznicích v Drážďanech, o číselném poměru českých a jinonárodních vězňů a proč tam Čechů bylo tolik, jak to souviselo se změnami v administrativě, s rozdělením soudních pravomocí, proč se během války právo popravovat přeneslo z protektorátu do Německa...

Mluvil se tam o relativně čerstvě nalezených dopisech Mileny Jesenské. O jaké dopisy se jedná?

Referovala o nich Alena Wagnerová. Loni ve svazcích, které vedla StB na Jaromíra Krejcara, našla polská bohemistka Anna Militzová mikrofilm se čtrnácti dopisy, které psala Milena Jesenská z vězení (z Drážďan, z Pankráce a Ravensbrücku) dceři Honze, otci a bývalému manželovi Jaromírovi. Bohužel jsou špatně čitelné, to, co se podařilo rozluštit, bylo publikováno v časopisu *Listy*, ve druhém čísle 2013 (jsou k nalezení i na internetu). Ten poslední psala na stroji v květnu 1943, tedy asi rok před smrtí, je to v podstatě dopis na rozloučenou.

(pokračování na str. 19)

ORIENT V ČECHÁCH?

Reflexe „odlišnosti“ židovských uprchlíků za první světové války

Svět „východních“ Židů, narušený modernizací a první světovou válkou a zničený v době holokaustu, se již před rokem 1914 zdál být vzdálený a exotický. V Haliči a v Bukovině žila většina židovských obyvatel západní části Rakouska-Uherska. I když byli nábožensky převážně tradiční a přes známé obrazy ortodoxních Židů či zázračných chasidských rabínů, nebyla tamní židovská společnost zdaleka jednotná. Ne všichni v ní byli hluboce pobožní a významnou roli hrály také sionistické nebo socialisticke organizace. Od ostatních obyvatel odděloval velkou část Židů kromě jiného náboženství také jazyk jidiš, život ve štetlech a jejich zvláštní, zprostředkovatelská ekonomická role.

ODLIŠNOST

Židovští uprchlíci, kteří za první světové války našli útočiště v českých zemích, přitahovali pozornost. Mnoho z nich se svým oděvem, jazykem, zde již neobvyklou pobožností či dalšími zvyky zřetelně lišilo od ostatních obyvatel, křesťanských i židovských. Odlišnost, běžně spatřovanou ve vzdálených, orientálních krajinách, nyní bylo možné zakoušet doma, v českých zemích. Nikdy předtím a nikdy potom se zdejší obyvatelé, židovští ani jiní, nemohli každodenně stýkat a potýkat s „východními“ Židy. Vnímání židovské odlišnosti však také navazovalo na dlouhou tradici zobrazování „východních“ Židů a předsudků proti nim – jako těch, kdo nebyli emancipováni a podle mnohých ani být nemohli. Za vnější odlišností hledali mnozí zaostalost – duševní, rasovou či jakoukoli jinou. Mnoho fotografií, na nichž jsou uprchlíci zachyceni, se zaměřuje právě na tuto jinakost, jako by jí byli fotografové přitahováni, ne-li fascinováni. Zvláštní případ pak představují etnografické fotografie, jejichž cílem nebylo zachytit individuální identitu, ale vymezit zvláštní etnické či rasové typy obyvatel.

Zatímco někteří zůstali pouze u fascinace odlišností exotických postav z východu monarchie, u jiných byly s postupující válkou stále častější přesudečné a antisemitské reakce. Napří-

klad zápisky hořovického kronikáře mohou sloužit nejen jako přehled nejběžnějších předsudků vůči židovským uprchlíkům, kteří mají využívat slabosti místního obyvatelstva k jeho vykořisťování a k čachrování, ale implicitně ukazují kontrast mezi chybějícími místními muži, kteří jsou na frontě, a uprchlíky, kteří odmítají pracovat a využívají slabosti (opuštěných) žen:

„Nevalným dobrodiním ukázali se býti všem obcím, ve kterých byli ubytováni, židovští uprchlíci z Haliče. V práci, ať v hospodářské nebo průmyslové, nevypomohou nikomu za žádnou mzdu. Lze je viděti klidně rokovati od rána do večera, ve žních nebo v setí – a neudělají nic, než čachrují. (...) Přitom zůstávají důmyslně nečistí a odpuzující, aby se jim každý raději vyhnul – v kupé, kde ne-

Aranžovaná fotografie z barákového tábora v Německém (Havlíčkově) Brodu, cca 1917 (Židovské muzeum v Praze).

rad kdo s nimi sedí, a oni se tak mohou pohodlně rozložit, kdežto ostatní se tísní nebo stojí. Ve vesnicích neomaladě vymáhají vejce, máslo, tvaroh a jiné potraviny ke koupi a hlavně si k tomu vybírají hospodyně, jejichž mužové jsou na vojně a ony jsou samotny doma. (...) Obyčejně ustrašená žena jim vyhoví a oni tak docílí zisku, o který se jim jedná. (...) Výbornou pomůckou při jejich čachrech je jim jejich žargon. Mohou se klidně smlouvat na škodu prodáváče, který stojí vedle nich, a ničemu z té řeči nerozumí. Lid náš vycítil jejich rasovou odlišnost, a jak může, se jich straní. Mnohá obec oddechne si, až se jich zbaví.“

ŽIDOVSKÁ IDENTITA

Českým zemím se imigrace „východních“ Židů (na rozdíl od Vídně) před první světovou válkou do značné míry vyhnula, a proto měli zdejší obyvatelé s pobožnými, chudými Židy z Haliče menší bezprostřední zkušenost. Příchod židovských uprchlíků vyvolal v židovských náboženských obcích i dalších spolicích intenzivní debaty. Nikdo – alespoň z počátku – nepochyboval o nutnosti židovské uprchlíky podporovat: členové židovských obcí v českých zemích přispívali finančně, sbírali a rozdělávali oděvy či obuv a organizovali výuku dětí uprchlíků. Polemiky, které byly vedeny, navazovaly na již předválečné reakce na imigraci „východních“ Židů a na vlny židovských uprchlíků z carského Ruska do Vídně či dalších velkých měst. Již tehdy židovské organizace sbíraly finanční dary a rozdělávaly je potřebným či vyjednávaly s úřady. Zároveň ale upřednostňovaly, aby migrace

těchto neasimilovaných Židů nekončila v jejich městě či zemi. Integrovaní Židé se obávali jak nárůstu antisemitismu, tak i změn v židovských komunitách většinou ovládaných liberální elitou opírající se o bohatství a vzdělání. I později, například v meziválečném Československu, antisemité běžně skrze

útoky na židovské uprchlíky zpochybňovali příslušnost místních Židů. Za první světové války bylo ostatně postavení místních Židů nejisté i bez uprchlíků – byli obviňováni z nelояlity ke státu či národu, z lichvaření či keřasení, z vyhýbání se vojenské službě. V době kolapsu zásobování a rozkladu autority státu na síle výrazně získával antisemitismus. Péče o uprchlíky naopak významně přispívala k aktivitaci židovské politiky a ke zformování židovských národních rad ve Vídni či v Praze.

Menší shoda než v oblasti praktické podpory panovala ohledně toho, co pobyt uprchlíků znamená pro identitu místních, do společnosti více integro-

vaných Židů, a čemu by se zde naopak měli uprchlíci přiučít. Pro integrované Židy totiž souvěrci, odlišující se na první pohled, ztělesňovali kulturu ghetta, kterou, jak se domnívali, zanechali oni samotní daleko za sebou. Obávali se, že jejich přítomnost ve většinové společnosti podpoří představu o nevhodnosti nebo nemožnosti židovské asimilace do většinových národních kultur. Ovšem i sionisté, kteří více než příslušníci českožidovského hnutí ve „východních“ Židech spatřovali zástupce autentické, asimilací nepokažené židovské lidové kultury, vášnivě diskutovali o tom, zda se mají zbavit svých údajně zastaralých zvyků – například nošení kaftanu či pejzů.

Debaty v židovském tisku ukazují, jak citlivé stále byly základní předpoklady integrace Židů do většinové společnosti, zejména míra nezbytného kulturního přizpůsobení. Rozdílné názory na „východní“ Židy, jež ilustrují připojené ukázky, lze zaznamenat také uvnitř hlavních světónázorových proudů, mezi sionisty a čechožidy. Odsuzující článek předního představitele českožidovského hnutí Eduarda Lederera (zvaného Leda) i v českožidovských řadách doprovázely kritické ohlasy, v nichž mu byly vyčítány generalizace a neznalost skutečné situace Židů v Haliči.

Abraham Steigler: Nositel kultury, Selbstwehr, 11. 6. 1915

V Praze se nedávno objevila výzva psaná židovskými písmeny určená uprchlíkům. Ti byli vyzváni, aby si ve vlastním zájmu, jakož i v zájmu pražských židovských obyvatel, odstříhli pejzy a odložili kaftany. Ono obecné blaho, v jehož rámci je výzva formulována, není blíže osvětleno, takže zůstává tajemstvím, proč právě zbavení se kaftanu a pejzů má napomáhat obecným židovským zájmům. (...) Tito pánové nepopírají, naopak oni zdůrazňují co nejčastěji svůj odpor proti tmářským „haličským fana-

tikům“, kteří je kompromitují, a proto se pokoušejí vytáhnout je z duchovního úpadku jejich zpátečnictví na úroveň své vlastní moderní evropské kultury. Řešením je tedy „kultura“. Chci zde popsat jeden úsměvný případ, který je velice typický. Nedávno potkal jakýsi vznešený, elegantně oblečený pán na pražské ulici haličského chlapce s pejzy:

„Mládenče, dostaneš 20 korun, když si odstříhneš pejzy,“ volá pán.

„Puritzleben, ir bakimt 40, as ir lost si ajch waksen (Velevážený pane, vy-

Pohlednice *Péče o uprchlíky*, Vídeň, pravděpodobně 1914–1915 (soukromá sbírka), zobrazuje Židy utíkající ze zničené Haliče jako pobožné lidi, ale oděné a vystupující způsobem, který by nebudil odpor u více integrovaných rakouských Židů, potenciálních sponzorů péče o uprchlíky.

dostanete 40 korun, když si je necháte narůst),“ odpovídá chlapec.

Tato historka je víc než jen zábavná. Výtečně totiž charakterizuje onoho nositele „kultury“ a jeho mravní úroveň; on chce totiž toho chlapce korumpovat. Ten pán zkouší demoralizovat toho chudého židovského mladíka, když ho láká, aby prodal za peníze symbol své víry.

Tvrdím, že vznešený pán, horlivý apoštol kultury, stojí kulturně a duševně hluboko pod tím chudákem. Neboť ten chlapec je plný vnitřní, upřímné a naivní víry, zatímco ten druhý má prázdnou a bezobsažnou duši a má víru v to, že mu peníze propůjčují hodnotu. Ten chlapec oproti tomu žije a padá se svou vírou. On je tím pravým nositelem kultury, onen vznešený pán jen nositelem peněz.

Eduard Lederer: Židé haličtí a židé u nás, Rozvoj, 24. 7. 1915

Židé haličtí vrací se do znova dobyté otčiny své. Odchází se zkušeností, že doznali u nás nejlaskavějšího přijetí. Nejen úřadové, ale všichni židé naši konali vůči nim pohostinství v každém směru vzorně.

Ano, možno říci, že židé bez rozdílu stran, židé Češi, jako židé Němci i sionisté k židovským uprchlíkům z Haliče se ve skutcích dobročinnosti překonávali.

Uprchlíci dali to také najevo výrokem tisíckrát se opakujícím a je samotné velmi výstižně charakterizujícím: „Neste,“ vyslovili se o nás, „pobožní, ale jste dobří lidé.“ Nyní je i nám možno pronést o nich úsudek svůj.

Bylo mezi nimi dost dobrých lidí, ale velká, ano, převážná většina jejich v názorech a mravnosti a cti občanské se s námi rozchází přímo nebetýčně. (...)

Stále se mluvilo posud u nás o soudruzích víry. Ale jak naprosto se ve věcech víry od nich lišíme!

U nás celkem indifferencí náboženská, opentlená akcentováním židovského cítění a souručenství, jen menšina našich židů věří v pravdě židovsky, ale i ta nekví slepě na mrtvé písmence zákona, činí potřebě reforem kultu ústupky, hledí spíše vniknout do ducha židovského náboženství, než aby se vyčerpala ve formalismu. Jinak židé haličtí.

Zkostnatělá ortodoxie jejich dusí všechny hlubší mravní cit. Mrtvá litera je jejich božstvem. Společný jazyk? Nestává ani toho mezi našimi Němci židy a židy haličskými. Neboť žargon těchto, nepřijemná, nekulturní směs hebrejských a slovanských slov vroubená na dolnozemní, středověkou němčinu, lze snad za podřecí německé považovat. (...)

Zmodernizujte tohoto, oblecte jej v nejmodernější šat, přiměřte jej k tomu, aby si odstříhl svoje pejzy, aby svůj vous, svůj účes po západnicku upravil, na sto honů jej poznáte, nejen toho malého shrblého, slabounkého, degenerovaného žida polského, ale i těch několik statných postav mezi nimi. (...)

Závěrem těchto jen zběžných úvah jest, že neexistuje žádné všežidovské solidarity, žádné všežidovského náboženství, žádné všežidovské rasy, zkrátka, že je nám náš křesťanský spoluobčan český, pokud se týče německý, nepoměrně bližší v kterémkoli směru než náš „spolubratr“ polský.

MICHAL FRANKL, JAN WITTENBERG Výstavu, jejímiž autory jsou M. Frankl, J. Wittenberg a Wolfgang Schellenbacher, lze zhlédnout v Galerii Roberta Guttmanna do 1. února 2015. Komentovaná prohlídka v češtině se bude konat v úterý 4. listopadu v 17.30 hodin.

Alejandro Jodorowsky

TANEC SKUTEČNOSTI

Narodil jsem se v roce 1929 na severu Chile na území zabraném Peru a Bolívií. Moje rodné městečko se jmenuje Tocopilla. Tento malý přístav se možná nikoli náhodou rozkládá na dvacáté druhé rovnoběžce. Taroty mají dvacet dva Velkých arkán. Každá z dvaadvaceti Velkých arkán marseilleských tarotů je nakreslená do obdélníku složeného ze dvou čtverců. Horní čtverec může symbolizovat nebe, duchovní život, a ten druhý zemi a materiální svět. Do středu obdélníku je vetknutý ještě třetí čtverec, který symbolizuje lidskou bytost, jednotu mezi světlem a stínem, pasivní vůči tomu nahoře a aktivní vůči zemi. Tato symbolika, která se objevuje v čínské i egyptské mytologii – bůh Šu, „prázdna bytost“, odděluje otce zemi Geba, od matky nebe Nuth –, má své místo i v mýtech domorodých indiánů Mapuche: Na začátku byly nebe a země k sobě tak pevně přitisknuté, že až do příchodu vědoucí bytosti, která osvobodila člověka tím, že zdvihla nebesa, mezi nimi nebylo žádné místo. Vědoucí bytost tedy ustanovila hranice mezi zvířecostí a lidskostí.

DĚTSTVÍ

V kečujském jazyce znamená *toco* „dvojitý posvátný čtverec“ a *pillá* znamená „dábel“. Ovšem dábel není v tomto významu ztělesněním zla, ale bytostí z podzemní dimenze, která vyklání své tělo oknem stvořeným z ducha a hmoty, aby pozorovala svět a přispěla mu svými znalostmi. Mezi domorodci Mapuche znamená slovo *pillán* „duši, lidského ducha, který dosáhne svého definitivního stadia“.

Občas se ptám sám sebe, jestli jsem se po většinu života nechal pohlcovat taroty právě proto, že jsem se narodil na dvacáté druhé rovnoběžce v městečku, jež se jmenovalo *Dvojitý posvátný čtverec – okno, ze kterého proudí vědomí* –, anebo jestli jsem byl předurčen se

tam narodit, jen abych mohl o šedesát let později vykonat to, co jsem vykonal: zrekonstruovat marseilleské taroty a vymyslet psychomagii. Existuje osud? Je náš život nasměrován k cílům, které překračují individuální zájmy?

Byla náhoda, že můj učitel na základní veřejné škole se jmenoval příjmením Toro? Blízkost mezi slovy Toro a Tarot je přece zjevná. Naučil mě číst pomocí velmi svérázných metod: ukázal mi na balík karet, kde na každé bylo vytištěno jedno písmeno. Požádal mě, abych je zamíchal, pár jich náhodně vybral a zkusil z nich skládat slova. První, které se mi podařilo – nebyly mi víc než čtyři roky –, bylo „OJO“, oko. Když jsem ho vy-

slovil nahlas, jako kdyby něco v mém mozku vybuchlo, a já se najednou naučil číst. Panu Torovi se v tmavém obličejí rozzářil úsměv a ihned mi blahopřál: „Nepřekvapuje mě, že se učíš tak rychle, protože máš uprostřed svého jména ojo de oro, zlaté oko. A rozložil karty: „Alejandr OJO D OROWSKY.“ Ten okamžik mě poznamenal navždy. Zaprvé proto, že mě zavedl do ráje četby, a zadruhé, protože mě oddělil od zbytku světa.

Už jsem nebyl stejný jako ostatní děti. Převvedli mě do vyšší třídy mezi starší spolužáky, ze kterých se z důvodu, že neuměli číst s takovou lehkostí jako já, stali moji nepřátelé. Spolužáci byli většinou potomky nezaměstnaných horníků – krach na americké burze v roce 1929 zanechal v bídě sedmdesát procent Chilanů –, měli tmavou kůži a malé nosy. Já, potomek rusko-židovských emigrantů, jsem měl nos velký a zahnutý a kůži velmi světlou. Kvůli tomu mi začali říkat „Pinocchio“, a já pak nemohl vyjít ven v krátkých kalhotách, aby na mě nekřičeli: „Sejratý nohy.“ Mož-

ná proto, že jsem měl zlaté oko a také abych si vynahradil strašlivý nedostatek kamarádů, zavíral jsem se do nově zřízené městské knihovny. Znak, který se skvěl na jejím portálu, jsem tehdy nevěnoval pozornost. Byl to úhelník překřížený kružidlem. Založili ji zednáři. V osvěžujícím stínu jsem si tam celé hodiny četl knihy, které mi laskavý knihovník dovolil brát přímo z regálů. Pohádky, dobrodružné romány, adaptace klasických děl pro děti, encyklopedie symbolů. Jednoho dne, když jsem se prohraboval v policích knih, jsem našel zažloutlý svazek *Taroty – Etteilla*. Ať jsem se snažil číst knihu jakkoli, nešlo mi to. Písmena tvořila divné shluky a slova byla ne-

srozumitelná. Dostal jsem strach, že jsem zapomněl číst. Když jsem se svěřil se svojí obavou knihovníkovi, začal se smát. „Jak bys tomu mohl rozumět, kamaráde, je to napsané francouzsky. Ani já tomu nerozumím.“ Jak strašlivě mě ty záhadné stránky přitahovaly! Prohlížel jsem si je jednu po druhé, viděl jsem spoustu čísel, výpočtů, často se opakující slovo „Thot“, nějaké geometrické obrazce... ale co mě doopravdy fascinovalo, byl obdélník, ve kterém seděla na trůnu princezna s korunou zakončenou třemi výčnělky, jež hladila lva opírajícího svou hlavu o její kolena. Zvíře mělo mimořádně sladký výraz, který v sobě skrýval hlubokou moudrost. Byla to krotká šelma! Obrázek se mi tak zalíbil, že jsem se dopustil zločinu, kterého do dnes nelituji: vytrhl jsem stránku a odnesl jsem si ji do svého pokoje. Schovaná pod podlahou se stala „LA FORCE“, mým soukromým pokladem. Vší silou své nevinnosti jsem se do princezny zamiloval.

REBE

Ve skutečnosti mi v době, kdy jsem byl jako dítě tak jiný, dítě neznámé rasy – Jaime o sobě nemluvil jako o Židovi, ale jako o Chilanovi s ruskými předky –, nikdo kromě knih nic nevysvětloval. Otec s matkou, zavření od osmi od rána do deseti do večera v obchodě, věřili v mé literární schopnosti a nechali mě, abych se vzdělával sám. A když se domnívali, že něco nezvládnou, pověřovali tím Rebeho.

Jaime si byl moc dobře vědom, že jeho otec a můj dědeček Alejandro, jehož vyhnali z Ruska kozáci a jenž se do Chile dostal úplnou náhodou jen proto, že ho nějaká charitativní organizace posadila na loď, kde zrovna bylo pro něj a jeho rodinu místo, a který mluvil jen jidiš a základy ruštiny, se zbaven kořenů dočista zbláznil. Ve své rozdvojené mysli si vytvořil postavu učeného kabalisty, kterého během jedné z mnoha cest do jiné dimenze roztrhali medvědi. Když šel ručně bez pomoci jakýchkoli strojů boty, nikdy neustal v rozpravách se svým přítelem a mistrem. Po smrti ho přenechal Jaimemu. Ten, ačkoli věděl, že Rebe je jen preludem, pocítil, že vstoupil i do jeho života. Přízrak ho začal každou noc navštěvovat ve snech. Otec byl ale fanatickým ateistou, a tak

vpadnutí Rebeho do svého života vnímal jako velkou trýzeň, a hned jak mohl, pokusil se ho zbavit tím, že ho převede, jako kdyby snad opravdu existoval, do mého vědomí. Neskočil jsem mu ale na špek. Vždycky jsem věděl, že Rebe je vymyšlený, ale Jaime, snad proto, že si myslel, že když se jmenuju stejně jako můj dědeček, jsem i stejný blázen, mi říkal: „Nemám čas, abych ti s tím pomohl, popros Rebeho,“ anebo mnohem častěji: „Jdi si hrát s Rebem.“ Nesmím se mu to hodilo, protože se na základě špatně interpretovaných Marxových myšlenek rozhodl, že mi nebude kupovat žádné hračky. „Tyhle předměty jsou produkty zhoubné ekonomie konzumu. Učí člověka být vojákem, proměnit život ve válku, myslet si, že když má jejich zmenšeniny, jsou všechny výrobky zdrojem potěšení. Hračky dělají z dítěte budoucího vraha, vykořisťovatele, závislého spotřebitele.“ Ostatní děti měly meče, tanky, cínové vojáčky, vláčky, panenky, plyšová zvířátka, já vůbec nic. Využíval jsem Rebeho jako hračku, propůjčoval jsem mu svůj hlas, představoval jsem si jeho rady a nechal se jím vést při různých činnostech. Později, když se více rozvinula moje představivost, jsem živé rozpravy šířil dál. Dal jsem hlas mrakům, moři, skalám, nesčetným stromům na náměstí, starému dělu, které zdobilo radniční bránu, nábytku, hmyzu, kopcům, hodinám, stříškám, kteří seděli nehnutě jako voskové sochy na lavičkách na náměstí. Mohl jsem rozmlouvat se vším a každá věc mi měla co říct. Udělal jsem ze sebe někoho jiného, než jsem já sám, a vždycky jsem cítil, že všechno je nadáno vědomím, že všechno je živoucí, že o čem jsem si myslel, že je neživé, bylo jen pomalé stvoření, a o čem jsem se domníval, že je neviditelné, bylo naopak strašně rychlé. Každá vědomá bytost je obdařena jinou rychlostí. Když přizpůsobím svoji rychlost té jejich, budu moct budovat celou řadu obohacujících přátelství.

Zaprášený deštník, který se povaloval v koutě, si zahorkle stěžoval: „Proč jste mě sem museli tahat, když tu nikdy neprší. Jsem od toho, abych tě chránil před deštěm, bez něj nemám žádný smysl.“ „To se pleteš,“ řekl jsem mu, „pořád máš smysl, když ne teď, tak v budoucnosti. Dokaž, že jsi trpělivý, že neztrácíš víru. Jednou zaprší, to ti říkám.“ Krátce nato se strhla po mnoha letech opravdová bouře a celý den vydatně přšelo. Kapky bušily tak silně, že když jsem šel konečně s otevřeným deštníkem do školy, tak ho potrhaly. Vítr o síle uragánu mně ho vytrhl z ruky a odnášel ho, až zmizel na nebi. Vzpomínám si, jak deštník spokojeně mručel, když proletěl mračny a proměnil se v koráb mířící ke hvězdám...

Toužil jsem téměř zoufale po úžasném vyprávění svého otce, který mě nechával jako cestovatele zdaleka nahlédnout do jeho skutků. On, desítky letý sirotek se musel postarat o matku, mladšího bratra a dvě mladší sestry, a tak odešel ze školy a tvrdě pracoval. Číst téměř neuměl, psal jen s obtížemi a mluvil hrdelní španělštinou. Jeho opravdovým jazykem byla akce. Jeho prostorem byla ulice. Obdivoval Stalina, nechal si narůst stejný knír, sám si ušil podobnou košili ke krku a napodoboval jeho navenek dobrácká gesta bezbřehé agresivity. Naštěstí tu byl můj dědeček z matčiny strany Moisés, který měl kdysi malou výkupnu zlata a během krize přišel o všechnen majetek, neměl skoro žádné zuby ani vlasy, ale zato obrovské uši, takže vypadal úplně jako Gándhí, což trochu vylepšovalo situaci. Utíkal jsem před diktátorovou přísností a hledal útočiště u tohoto svatého muže. „Můj milý Alejandro, lidská ústa nejsou uzpůsobena, aby vyslovovala zlostné věty, s každým zlým slovem uschne kousek tvé duše.

(pokračování na str. 18)

BESA ZNAMENÁ SLIB

Téměř neznámá záchrana Židů v Albánii

Na počátku byl údiv a zájem. Konkrétně údiv amerického fotografa Normana H. Gershmana, který se v USA a v Evropě setkával s antisemitismem muslimských komunit. Zajímalo ho, proč muslimové v minulosti svým dnešním domnělým nepřátelům pomáhali, a vydal se po stopách zachránců Židů v Albánii a v Kosovu. Když se jich ptal, proč riskovali vlastní životy a ohrožovali své rodiny, dostával stále stejnou odpověď: „Besa.“ Slovo *besa* je součástí albánského zvykového práva *kanun* a zahrnuje morální závazky, jako jsou čest rodiny, čestné slovo a jeho dodržení, pomoc v nouzi, poskytnutí ochrany a zodpovědnost za ochraňované. Právě na základě tohoto kodexu cti, na základě „besy“, pomáhali Albánci pronásledovaným Židům. Je škoda, že se o této kapitole albánských dějin příliš neví.

POMÁHALI VŠICHNI

V Albánii, jako v jediné okupované zemi v Evropě, žilo na konci druhé světové války více židovských obyvatel než na jejím začátku. Podobně jako v Bulharsku tu neexistoval antisemitismus. Albánský král Zogu I. dokonce ve 30. letech nařídil, aby Židům, pronásledovaným ve třetí říši, byla vystavována víza, aby mohli legálně vycestovat do Albánie.

V Albánii žilo v domácí židovské komunitě pouze 200 členů, kteří mezi 803 tisíci obyvatel tvořili mizivé procento. Po německých a rakouských Židech přicházeli uprchlíci z Jugoslávie a Řecka. Tolerantně se k židovskému obyvatelstvu chovala i italská správa po okupaci Albánie v dubnu 1939; k systematickému pronásledování došlo teprve po obsazení země nacisty v září 1943. Gestapo, zvyklé na kolaborantskou spolupráci a denunce z řad místního obyvatelstva, však nepočítalo s *besou*.

Pronásledovaným Židům, které považovali za své hosty, nezištně pomáhali Albánci, muslimové i křesťané. Opatřovali jim falešné papíry, prohlašovali je za své příbuzné, oblékali je do svých tradičních šatů, schovávali je ve svých domech v Tiraně, ale především na venkově a vyhledávali pro ně úkryty v odlehlých horských oblastech. Pomoc poskytovali lidé ze všech sociálních vrstev: intelektuálové, lékaři, učitelé, duchovní a řádové sestry,

obchodníci, řemeslníci, dělníci, sedláci i nejnchudší vesničané, a dokonce policisté. Záchranných akcí se zúčastňovali bez rozdílu vyznání řečtí katolíci, liberální i ortodoxní muslimové. Kodex cti jim zakazoval vzít si za odměnu peníze.

Počet zachráněných se pohyboval mezi 600–1800, v některých pramenech se uvádí i 2000. Během komunistické éry patřila ochrana Židů k tabuizovaným tématům, někteří ze zachránců byli tvrdě perzekvováni. Také kontakt se zachráněnými byl zakázaný, ti se začali hlásit teprve po pádu železné opony. Od konce 80. let vyznamenal jeruzalémský památ-

Jeden ze zachránců. Foto Norman H. Gershman.

ník Jad vašem 69 Albánců jako Spravedlivých mezi národy (na tom, že jich není více, nese vinu špatně dostupná dokumentace, ale bohužel i poněkud byrokratický přístup samotného památníku).

VÝSTAVA ZACHRÁNCŮ

Z Gershmanových černobílých portrétů spravedlivých a jejich rodin z let 2003 až 2008 uspořádal Jad vašem putovní výstavu, která měla premiéru roku 2008 v New Yorku a v různých variantách cestuje po světě. Skvělé fotografie, které navazují na portrétní tradici Anselma Adamse a Arnolda Newmana, doplňují stručné životopisné texty. Zachránci nebo jejich potomci vzpomínají na válečná léta, nouzi, nedostatek jídla a na dramatické okolnosti, které měsíce a roky pobytu jejich hostů doprovázely. Uprchlíci většinou přežívali ve sklepích a bunkrech, během razíí se uchýlovali do lesů, volněji pohybovat se mohli pouze v horských ves-

nicích. Některé albánské rodiny přijaly děti, které vychovávaly spolu s vlastními, ve větších domech žily s domácími celé židovské rodiny. Vlna solidarity byla obrovská, pobyt cizinců se podařilo utajit pouze výjimečně, o ukrývaných většinou věděli sousedé i policie. Jeden ze zachránců vzpomíná, jak dvakrát týdně jezdil několik hodin na koni ke svým rodičům do horské vesnice s jídlem pro uprchlíky, jiný ukrýval desetiletí židovské knihy, které u něho jedna rodina zanechala, když musela uprchnout. Teprve po roce 1989 se tomuto zachránci podařilo majitele knih najít v Izraeli. Všichni litují ztracených let během komunistického režimu, kdy se nesměli se svými bývalými hosty stykat.

JEN DVACET VYZNAMENANÝCH

Muzeum Jad vašem vystavuje ve Švýcarsku poprvé. Místní pořadatelé vybrali pouze fotografie dvaceti vyznamenaných muslimů. Jejich výběr je politickým aktem, který má korigovat nevalnou pověst této minority v zemi, kde je početná turecká a kosovoalbánská menšina spojovaná s agresemi a kriminalitou. V malém švýcarském státě, který má 8 milionů obyvatel, žije více než milion cizinců, ve velkých městech je jich více než 30 procent. Tolerance místního obyvatelstva klesá paralelně s nárůstem kriminality.

Výstava fotografií Normana H. Gershmana bude putovat více než rok po celém Švýcarsku. Z Basileje do Bielu, Solothurnu, Curychu, Bernu, Lucernu, St. Gallenu, Fribourgu a do dalších. Židovští a muslimští organizátoři zajistili doprovodný program zahrnující pódiové diskuse, workshopy a filmové projekce. Například v Basileji film komentovala Johanna Neumannová, která jako desetiletá holčička emigrovala s rodiči po křišťálové noci 1938 z Hamburku do Albánie (nyní žije v USA). Pro dětské návštěvníky je připraveno 2000 lepenkových kufrů s Davidovými hvězdami, do kterých by každá školní třída měla uložit dokumenty o výstavě a o mimořádné záchraně Židů v Albánii.

Expozici doprovází dokumentární film *Besa* od režisérky Rachel Goslinové, která natáčela Gershmanovo putování a rozhovory se zachránci v Albánii. Jeho fotografie vyšly roku 2009 ve stejnojmenné knize, a aby „besy“ nebylo málo, v témže roce měl premiéru film *Besa* srbského režiséra Srdjana Karanoviće. Na rozdíl od zdařilého dokumentu se jedná o snímek hraný, a upřímně řečeno – nijak oslnivý.

HELENA KANYAR BECKER, Basilej

SBOHEM, PANE PROFESORE

Vzpomínka na neurologa Karla Lewita

V nádherném věku 98 let, do posledních chvil aktivní, odešel v noci na 2. října pan profesor MUDr. Karel Lewit, DrSc. Je smutné, že skon tohoto báječného člověka česká média nezaznamenala.

Jeho život byl jakousi paralelou posledního století naší země. Narodil se 25. dubna roku 1916 v Lublani. Otec, také lékař, však od konce první světové války pracoval v Praze, a tak Karel Lewit vyrůstal v ryze českém prostředí. Absolvoval gymnázium ve Štěpánské ulici v Praze, potom studoval na lékařské fakultě. Jako Žid byl v roce 1939 přinucen opustit Českou republiku: v březnu 1939 odjel do Paříže, kde mohl pracovat v nemocnici Bichat. Ihned po vypuknutí druhé světové války se přihlásil do zahraničního odboje, v říjnu 1939 nastoupil v Agde do 1. pěšího pluku jako zdravotník. V této funkci se účastnil bojů na Seině a Loiře, v červnu 1939 byl převelen do Anglie. V Anglii působil do roku 1944, v září téhož roku byl přepraven do Normandie, od října až do konce války byl přítomen obléhání Dunkerku. O této životní fázi nikdy nehovořil, na rozdíl od řady rádoby hrdinů se nechlubil svými zásluhami. Když se ho v pořadí *Na plovárně* (rozhovor s prof. Lewitem lze zhlédnout na webu moderátor Marek Eben na zkušenost z války přímo zeptal, pan profesor jen řekl, že k minulosti se nerad vrací.

Po válce dostudoval lékařskou fakultu a prakticky od roku 1946 se začal věnovat své milované neurologii. Velmi rychle se zaměřil na do té doby podceňovanou problematiku onemocnění páteře, a to i díky svému zájmu o vyšetřovací techniky, tehdy především RTG (za vydatné pomoci profesora Jirouta). Již od roku 1948 jej začaly zajímat tzv. manuální terapeutické techniky (manipulační a mobilizační léčba), do té doby provozované vesměs nelékaři, chiropraktiky, osteopaty, na našem území pak i řadou laických léčitelů.

Pan profesor Lewit dokázal vrátit tyto metody zpět do světa oficiální lékařské vědy a vytvořil tak i pro svět unikátní metodologii „pražské školy“, cíleně po-

stavené na jasných vědeckých premisách. Spoluautory mu byly další úžasné osobnosti, které se v té době v Praze nacházely: například profesor Jirout, profesor Janda či docent Věle. Sepsal také prvou seriózní učebnici manipulační terapie, která od té doby vyšla již v mnoha vydáních a jazycích (mj. v němčině, španělštině, japonštině). Lapidárně svůj přístup shrnul takto: „V každém jazyce, když někdo něčemu rozuměl, tak to pochopil. A když něco umí, tak to má vymakaný. Člověk se přirozeně v tom, co vidí,

Profesor Karel Lewit, 2010. Foto CKP Dobříčovice.

může mýlit, ale tomu, co si vomaká, rozumí. Ale dnešní věda říká pravý opak.“ Mluvil i o zpětné vazbě mezi lékařem a pacientem, kteří se navzájem vnímají, ale tento pocit nelze napodobit. Pro vědecké výzkumy taková „harmonie“ tudíž neplatí a bohužel se s ní nepracuje.

Po srpnových událostech v roce 1968 byl donucen opustit svoji práci na klinice. Přesto i nadále vyučoval, přednášel, a vyškolil tak hned několik generací lékařů, věnujících se oboru, kterému dnes říkáme myoskeletální medicína. Kromě bývalé ČSFR prof. Lewit soustavně vyučoval v NDR, Bulharsku, Polsku a posléze v bývalém SSSR, i tam vyškolil instruktorské sbory.

Díky jeho postojům mu byl pozdržen titul profesora, kterého se dočkal až v roce 1990. Tehdy již pracoval v Ústavu železničního zdravotnictví, který se

v době totality nebál tuto osobnost zaměstnat a věnovat jí zázemí. Ve své aktivní činnosti pokračoval prakticky až do smrti, vždy jako člověk úžasného jiskřivého intelektu a fenomenálních vědomostí. Mně osobně pan profesor jednou provždy vzal obavu ze stáří, neboť pohled na jeho oči, na zručnost jeho rukou, poslech jeho slov spojený vždy s prostorem pro diskusi, byl pokaždé fascinujícím zážitkem.

Jméno pana profesora mi otevíralo dveře všude ve světě, od São Paula až po burjatské Ulan Ude. Zde mne naprosto vykojil tibetský mnich, od kterého jsem se chtěl přiučit tradičním tibetským manipulačním technikám. Sdělil mi totiž, že on, mnich, o manipulacích něco ví, neboť se mu poštěstilo absolvovat týdenní kurz v rámci pobytu pana profesora Lewita v Moskvě.

Pan profesor přitom nebyl žádnou zkosnatelou bytostí. Často nás přiváděl do těžké trudnomyslnosti, když svým neopakovatelným hlasem pravil: „Na to, jak jsem vás to učil před třemi lety, zapomeňte, to jsem tomu ještě úplně nerozuměl, vše je jinak...“ Ostatně o jeho humoru svědčí i rozloučení s pacienty, kterým ohlásil svůj odchod do důchodu a které je nyní umístěno na webových stránkách jeho bývalé ordinace v Dobříčovicích: „Žil jsem v iluzi pracovní nesmrtnosti, ale nyní jsem se rozhodl respektovat svůj věk. Prosím pacienty, aby ho respektovali také.“

I ve svých 98 letech měl pan profesor stále co sdělit o vývoji v oboru. Na rozdíl od mnoha čtyřicátníků, kteří by už řadu let mohli mlčet. O smrti pana profesora jsem se dozvěděl náhodně, od kolegů. Naše média měla v tu dobu důležitější zprávy, třeba o tom, že paní Nagyová-Nečasová nebyla spokojena s úrovní sprch ve vazební věznici. Média stále hovoří o potřebě vyhledávat pozitivní vzory, propagovat skutečné osobnosti. Přímou před jejich zraky taková osobnost odešla. Člověk s velkým Č, uznávaný po celém světě.

Pane profesore, buďte šťastný tam, kam po tak nepokojném, mnoha zvraty zasaženém (ne vaší vinou) životě patříte. Ať vám tam hraje vaše oblíbená klasická hudba. My, vaši žáci, na vás nikdy nezapomeneme, již nyní nám bolestně scházíte.

MUDR. MIROSLAV PROCHÁZKA

PLAKÁTY ŠITÉ NA MÍRU

Století grafika a mistra uměleckých plakátů Abrama Gamese

Patřil k nejlepším britským grafikům, jeho plakáty, loga či poštovní známky těšily i inspirovaly. Svá témata nebral jen jako zakázky (ty byly navíc často nekomerční): prožíval je a vkládal do nich své názory, plakát pro něj byl vyjádřením určitého stanoviska i výzvou k činu. Na jeho dílech se v podstatě odehrává společenská historie Velké Británie. Byl oficiálním designérem pro britské ministerstvo války, snažil se přitáhnout pozornost k osudu poválečných běženců, všiml si počátku rozvoje Státu Izrael; pracoval pro britskou i izraelskou poštu či pro nadaci na boj s rakovinou; vytvořil znak pro Britský veletrh a známku u příležitosti olympijských her v Londýně. Jmenoval se Abram Games a narodil se před sto lety v Londýně v rodině židovských emigrantů. Tamní židovské muzeum uspořádalo ke stému výročí jeho narození výstavu, která je k vidění až do začátku ledna 2015.

VÁLEČNÉ PLAKÁTY

Výstava nazvaná *Designing the 20th Century: Life and Work of Abram Games* (Navrhovat 20. století: Život a dílo Abrama Gamese) zpřístupňuje přes sto děl: originály plakátů, kresby a pří-

Abram Games se narodil 29. července 1914 v londýnské chudinské čtvrti

A. B. a jeho slavný plakát z roku 1941. © Estate of Abram Games.

Whitechapel jako Abraham Gamse (rodina si příjmení poangličtila, když bylo chlapci dvanáct); otec Josef, původem z Lotyšska, byl typograf a fotograf, maminka Sára, narozená v Lodži, byla švadlena. Games nebyl zázračné dítě, jeho talent rozpoznala matka, která ho ale do práce musela nutit. K rozvoji Abramových vloh přispěl i otec: poučil ho, jak zacházet s technikou malby stříkácí pistolí (airbrush), již si syn nesmírně oblíbil a později se stala jeho hlavním výtvarným prostředkem. Matka prosadila, aby začal studovat na Saint Martin's School of Art, kde se však Abramovi nelíbilo (a navíc se zde platilo vysoké školné), a tak po dvou semestrech odešel. Místo toho začal pracovat v komerční návrhářské firmě a po večerech docházel do kreslířského kurzu.

V prvním zaměstnání dlouho nepobyl – vyhodili ho s velkým rámcem, neboť se v kanceláři snažil přeskočit čtyři židle za sebou, ale již roku 1935 vyhrál jednadvacetiletý „výtržník“ soutěž na plakát pro londýnskou rad-

nici. V letech 1936–1940 pak pracoval na volné noze.

Roku 1940 se nechal odvést do armády, jenže byl zproštěn aktivní služby a jmenován oficiálním tvůrcem válečných plakátů pro britské ministerstvo války. V této funkci vytvořil na sto obrázků, ceněných pro svou modernost, grafickou nápaditost a symboličnost a současně jednoduchost, odvážnou barevnost a promyšlené spojení typografie s obrazem.

Občas se stalo, že narazil a „klient“ nebyl spokojený. Například jeho válečný náborový plakát „Join the ATS“ byl po bouřlivé parlamentní debatě stažen z distribuce. Zobrazoval totiž krásnou nalíčenou blondýnku, takže poslanci usoudili, že to není ten správný typ, který by přesvědčil „matky, aby posílaly své dcery k pomocným pozemním službám“; půvabná vojačka se nicméně mezitím proslavila a získala přezdívku „Blonde Bombshell“ (Blondatá sex-

bomba) a Angličané si ji dodnes pamatují. Jiné dílo, jež zobrazovalo moderní nemocnici na pozadí zničené krajiny, zakázal jako příliš pesimistické sám Winston Churchill.

Pěstujte si vlastní potraviny, 1942. © Estate of Abram Games.

pravné nákresy. V dokumentech zachycuje i Gamesovo rodinné zázemí.

Z hlubin – do Palestiny, 1945. © Estate of Abram Games.

Games samozřejmě vnímal válečnou židovskou tragédií: byl aktivním členem Jewish Relief Unit, která pomáhala perzekvovaným Židům vycestovat do bezpečí, pro tuto organizaci vytvořil i plakáty (ostatně před nacisty musela utéct i jeho budoucí žena Marianne).

Anglie vlakem, 1948. © Estate of Abram Games.

Po válce se svými díly (a k částečné nelibosti britské vlády) snažil přivolat pozornost k Židům, kteří ztratili domov, žili v utečeneckých táborech a chtěli se dostat do Palestiny. K těm patří například velmi expresivní plakát vyzábblé postavy v koncentračnické uniformě, jejíž pruhy jsou zobrazeny jako světelné paprsky. Postava i světlo se upínají vzhůru k parafrázi biblického žalmu „Z hlubin – do Palestiny“. Byl typem angažovaného umělce. Sám k tomu řekl: „Tvůrce má velký dar umělce, moc propagandisty, disponuje technikou a mašinerií moderní civilizace. (...) Má obrovskou moc konat dobro. Svůj příspěvek může vykonat tím, že bude uvažovat jako člověk, jako lidská bytost. Jestliže myslí jen v technických pojmech, v pojmech své profese, pak je ztracený a bezcenný.“

VYJÁDRIT POINTU

Ke každému plakátu navrhl až třicet přípravných skic, poté zkombinoval dvě či tři do výsledné podoby. Vytvořil jich stovky. „Mou práci nazývají symbolickou, ale já ji pokládám za integraci, za kombinaci všech částí do nevyhnutelného celku,“ napsal v knize *Over My*

Shoulder (1960), v níž vysvětlil svůj autorský přístup. Odmítl představu plakátu jako barevného obrázku s písmeny i praxi, kdy si klient kupuje předem připravený návrh, do nějž anonymní technik jen vloží příslušný slogan. „Plakát má být šitý na míru,“ říká Games. „Všechny části návrhu by měly působit společně, neoddělitelně jedna od druhé. Písmo musí pracovat stejně jako obraz, nebýt jen pouhým doplňkem. Text by měl být omezen na minimum, aby se zdůraznil jeho význam. Plakáty by neměly vyprávět příběhy, ale vyjádřit pointu.“

Po válce se Games vrátil na volnou nohu a pracoval pro takové klienty, jako byly firmy Shell, list *Financial Times*, pivovar Guinness, letecké společnosti British Airways a El Al. Jeho „firemní“ plakáty jsou vtipné a nikdy nejsou podbíživé. Pro *Financial Times* například vytvořil obraz čtenáře ve tvaru roztažených novin, jenž sedí v podzemce, přes papírové nohy mu leží tradiční britská hůlka a vedle nich aktovka. Navrhoval i obálky knih pro nakladatelství Penguin Books či poštovní známky, mj. příležitostnou známku pro olympijské hry v Británii roku 1948. V letech 1946 až 1953 vyučoval na Královské umělecké akademii, studenti na něj vzpomínají jako na kritického, ale inspirativního a jemného učitele.

Londýnská ZOO, 1976. © Estate of Abram Games and Transport for London.

Games nikdy neslevoval z kvality svých děl, do zcela moderních (i ab-

Britský veletrh, 1951. © Estate of Abram Games.

straktních) obrazů vnášel tradici i smysl pro humor. Jeho plakát *Londýnská zoo*, jenž vytvořil roku 1976, se stal hitem: dělal ho na zakázku pro londýnské dopravní podniky, a tak do podoby tygra zakomponoval kruhové logo londýnské podzemní dráhy (obraz vyšel později jako známka ke 150. výročí vzniku podzemky).

V 50. letech žil nějaký čas v Izraeli, navrhl známky pro izraelskou poštu a vedl kurz známkového designu. Izraelské tematice se věnoval též v plakátech pro nadaci Keren hajesod a její kampaň za zúrodnování země izraelské: na jednom například vidíme traktoristu, jak v pouštním písku vyorává brázdy ve tvaru Davidovy hvězdy.

„Byl především Žid,“ řekla o něm jeho dcera Naomi, „ale cítil se také hodně Angličanem.“ Pro londýnskou komunitu (údajně svého „nejnáročnějšího zákazníka“) vykonal spoustu práce – navrhl synagogální okna, ketubu, obálku na reformní modlitební knihu, sérii obálek pro list *Jewish Chronicle* či obálku pro *Encyclopedia Judaica*.

Games si navrhl i svůj židovský náhrobek: jeho iniciála A se na něm prolíná s počátečním písmenem jména manželky Marianne a společně vytvářejí symbol Magen David. Zemřel v Londýně 27. srpna 1996.

ALICE MARXOVÁ

Informace o výstavě i další ukázky prací A. G. naleznete na adrese www.jewishmuseum.org.uk.

ZMIZELÉ SVĚTY

Výběr z fotografií Rudolfa Hůlky na téma Podkarpatská Rus

Podkarpatská Rus byla v jednom státním celku s českými zeměmi a se Slovenskem pouhých dvacet let. Všechny tři územní celky existovaly po staletí v rámci rakouské a později rakousko-uherské říše a teprve první světová válka a rozklad habsburské mnohonárodní monarchie poskytly příležitost ke vzniku samostatného meziválečného Československa. V mnohém tento zcela nový státní útvar podunajskou monarchii, ovšem v podstatně zmenšené podobě, připomínal. Byl mnohonárodní – žili v něm Češi, Němci, Slováci, Rusíni, Maďaři a Židé – a v důsledku toho i mnohojazyčný: všechny národy užívaly vlastní jazyk, který byl jedním z hlavních znaků jejich identity. V mezích, které okolnosti umožňovaly, bylo Československo demokratické a demokracii se snažilo nastolit a upevnit i v těch svých součástech, které s ní do té doby velké zkušenosti

neměly. Jednalo o Slovensko, a zejména o Podkarpatskou Rus. Pro národy,

Starý Hucul z okolí Rachova, 1921.

jejichž snaha o samostatnost a nezávislost se opírala především o moderní nacionalismus, nebylo soužití v jednom

politickém celku vůbec jednoduché. Stejně jako staré Rakousko se i meziválečné Československo snažilo tu více, tu méně úspěšně sladit nacionální postoje a požadavky se zájmy státu jako celku a také zde se nakonec nepodařilo zabránit rozpadu tohoto celku na jednotlivé části, jakmile se objevilo vnější ohrožení v podobě hitlerovského Německa. Je ovšem třeba připomenout, že tomuto ohrožení dočasně podlehla naprostá většina evropských států včetně národnostně už po staletí konsolidované Francie.

PRVNÍ ČESKOSLOVENSKÁ REPUBLIKA

O to víc si zaslouží pozornost a uznání to, co se v předválečném Československu podařilo a uskutečnilo. Mnohé z toho v nějaké podobě přetrvává dodnes, třeba často i jen jako pocit nebo nostalgická a idealizovaná vzpomínka.

Sem patří Podkarpatská Rus, kterou stále mnoho obyvatel Česka mé generace (nevím jak dalece Slováci) nepovažuje za

Setkání u studny, Horjany, 1922.

nějaké zcela cizí území. Během dvaceti-letého meziválečného období, které první československé republice přidělila, navštívily Podkarpatskou Rus tisíce nadšených českých turistů, mnozí zde také pracovali jako učitelé, úředníci, policisté a vojáci. Zájem o toto území a jeho historii se promítal i do literatury, filmu a výtvarného umění. Hodně se také fotografovalo; kraji- na i její obyvatelé představovali pro většinu návštěv- níků exotiku, jakou dosud nepoznali.

Jedním z těch, kdo si tento kraj zamilovali, nau- čili se rusínsky a vykonali hodně pro jeho poznání z české strany, byl jihoče- ský rodák Rudolf Hůlka (1887–1961), který na Podkarpatské Rusi pracov- ně pobýval na počátku 20. let 20. století a i později sem často zajížděl a dů- kladně tuto oblast proce- stoval. Tento ministerský úředník přeložil z rusínšti- ny osmnáct knih, ke kte- rým psal zasvěcené před- mluvy a doslovy, což samo o sobě představuje úcty- hodný výkon. Ale Hůlka byl také zapá- leným amatérským fotografem a zane- chal po sobě rozsáhlý fotografický archiv, jehož největší část (1451 polo-

Starý Žid sám na cestě, Užhorod, počátek 20. let.

žek) představují fotografie z Podkarpatské Rusi. Snažil se, převážně se slušným výsledkem, zachytit a dokumentovat podobu země i lidí, jejich kroje, zvyky,

práci i slavnosti a svátky. Fotografoval na černobílý materiál, na černobílé dia-

Před židovským obchodem, Užhorod, počátek 20. let.

pozitivity, z nichž některé koloroval i na barevný materiál. Vedle dokumentární a etnografické hodnoty má řada snímků i promyšlenou kompozici a uměleckou kvalitu.

SLOVANSKÁ KNIHOVNA

Hůlkův fotografický archiv se dochoval v depozitáři pražské Slovanské knihovny. Dočkal se tam pečlivého zpracování a utřídění, díky kterému bylo možno přistoupit k jeho částečnému zveřejnění. Tím je kniha *Zmizelý svět Podkarpatské Rusi ve fotografiích Rudolfa Hůlky (1887–1961)*, výběr fotografií, který z dochované sbírky připravili pracovníci Slovanské knihovny Hana Opleštilová a Lukáš Babka. Vedle dvou set dobře reprodukovaných černobílých i barevných fotografií je doplněna studií *Rudolf Hůlka a jeho dokumentární dílo* a inventárním soupisem všech dokumentů s tematikou Podkarpatské Rusi, které se

v Hůlkově archivu nacházejí. Texty i popisky ke snímkům jsou v češtině a angličtině.

Najdeme v ní snad všechna významnější místa oblasti, od Užhorodu až po Jasinu, včetně jejich obyvatel – Rusínů, Huculů, Židů i Cikánů. Fotografie Židů tu tvoří „nevelkou, ale pozoruhodnou část snímků městských i venkovských obyvatel“.

Nelze si v této souvislosti nezpomenout na jinou knihu fotografií *A Vanished World (Zmizelý svět)* světoznámého fotografa Romana Vishniaca, který vlastně také nebyl profesionální fotograf. Rozdíl mezi oběma tvůrci byl zejména v tom, že Vishniac si křehkost a hrozící zkázu východožidovského světa při své práci uvědomoval, zatímco Rudolf Hůlka v trvalost toho svého, podkarpatoruského, věřil. Oba měli svým způsobem pravdu – a přece se knihy jejich fotografií jmenují stejně: *Zmizelý svět*. **JÍŘÍ DANÍČEK**

Hana Opleštilová, Lukáš Babka: *Zmizelý svět Podkarpatské Rusi ve fotografiích Rudolfa Hůlky*. Vydala Národní knihovna České republiky, Praha 2014, 292 stran, 200 reprodukcí, text česky a anglicky, formát 24 x 23 cm, pevná vazba. Doporučená cena 420 Kč.

Na trhu, Užhorod, počátek 20. let.

TANEC SKUTEČNOSTI

dokončení ze str. 11)

Naučím tě, jak slova zjemnit.“ Potom mi potřel jazyk modrým přírodním barvivem, vzal centimetr tlustý štětec, ten namočil do medu a počínal si, jako by mi chtěl zevnitř důkladně vymalovat ústa. „Odteď všechno, co řekneš, bude mít barvu nebe a chuť sladkého medu.“

Naopak pro Jaimeho-Stalina byl život nikdy nekončícím bojem. Protože nemohl svoje konkurenty zabít, snažil se je alespoň zruinovat, a obchod Ukrajinský dům byl bojovým vozidlem. Hlavní ulice pojmenovaná 21. května – což bylo datum jedné námořní bitvy, po které její hrdina Arturo Prat učinil z porážky od Peruánců morální vítězství – byla plná obchodů nabízejících obdobné zboží, a tak Jaime vypracoval techniku útočného prodeje.

Jeho heslem bylo: „Hojnost přivádí zákazníky; když prodejce prosperuje, znamená to, že nabízí nejlepší zboží.“ Naplnil všechny regály lepenkovými krabicemi, ze kterých vyčuhovalo cosi z jejich obsahu, například špička ponožky, záhyb punčoch, konec rukávu, guma podprsenky, atd. Obchod vypadal, že je plný zboží, což bylo ale jen zdání, protože v jinak prázdných krabicích byl vždycky jen ten kousek, co vyčuhoval.

Aby chtivost zákazníků ještě umocnil, namísto jednotlivých výrobků nabízel všemožné balíčky. V lepenkových přepravkách vystavoval hromadné nabídky sestávající například z kalhot, šesti sklenic, hodinek, nůžek a sošky Panny Marie. Nebo z vlněného svetru, spořicího prasátka, krajkových kalhotek, nátělníku a vlajky komunistické strany atd. Všechny hromádky stály stejně. Stejně jako já i můj otec objevil, že všechno souvisí se vším.

Postavil vždycky před vchod doprostřed chodníku nějakého svérázného vyvolávače. Co týden je měnil. Každý z nich pak hlučně vychvaloval kvalitu a láci zboží v obchodě *Ukrajinský dům* a vyzýval zvědavce k okamžité návštěvě. Pamatuji si, že byl mezi nimi trpaslík v tyrolském oblečku, hubenour převlečený za sexuchtivou černošku, druhý za Carmen Mirandovou na chůdách, a pak také voskový robot,

co bušil holí na sklo výlohy, hrozivě vypadající mumie a jeden „hlásný“, jehož vyvolávání bylo slyšet na kilometry daleko. Hlad dělá z lidí umělce: tihle propuštění horníci s neuvěřitelným důvtipem vymýšleli celou škálu převleků. Z na černo obarvených pytlů od mouky šili šaty Zorra mstitele nebo hraběte Drákuly, z odstřížků vytažených z popelnic vyráběli škrabošky a přilbice válečníků; kdosi přišel s prašivým psem navlečeným v ponču, který uměl na zadních tancovat *zamacueku*, další nabízel dítě, co vydávalo skřeky jako racek.

Ilustrace Jiří Stach.

V té době nebyla dostupná televize a kino hrálo jen o víkendech, a tak jakákoliv novinka vyvolávala pozornost. Když k tomu připočteme krásu mojí matky, vysoké bílé ženy s obrovským poprsím, která vždycky mluvila zpěvným hlasem a oblékala se jako ruská venkovanka, můžeme snadno pochopit, že Jaime rychle odloudil klientelu všem svým ospalým konkurentům.

Majiteli sousedního obchodu nazvaného *Libanonský cedr* jsme přezdívali „Turek“. Místo čistých prodejních pultů u něj stály jen stoly z neopracovaného dřeva, v ulici neměl žádné reklamní cedule a celý obchod osvětlovala jen sedmdesátiwattová zářivka zadělaná od much. Ze zadní části krámků se linul zápach přepáleného oleje. Omar byl nízkého vzrůstu a jeho žena, stejně malá jako on, měla tak nateklé sloní nohy, že i v černých punčochách vypadaly, jako by měly každou chvíli prasknout a letitým prachem zašedlou podla-

hu pokrýt lidským masem. Nepřítomné zákazníky pak v jejich obchodě nahradily celé kolonie pavouků.

Jednou jsem si v koutě našeho malého dvorku četl *Děti kapitána Granta*, a najednou jsem z Turkova dvorku, který od našeho dělila cihlová zeď, uslyšel srdcervoucí nářek. Křik, jenž občas přerušovalo táhlé ženské pšššt, byl tak zoufalý, že mně zvědavost nedala a vylezl jsem na zeď. Viděl jsem, jak žena s tlustými končetinami vějířem odhání mouchy z ošklivých strupů, které pokrývaly malého chlapce od hlavy až k patě.

„Co se mu stalo, paní?“

„Ále, vypadá to na infekci, sousede, ale není to tak. Je ztuhlý.“

„Ztuhlý?“

„Můj manžel je ze všech těch mizerných obchodů celý špatný. Malý se obsypal strupy, aby se mu ke kůži nedostal zhoubný vítr, který považuje za manželův smutek, a tak ztuhnul. Čas pro něj přestal plynout. Jedna sekunda je pro něj stejně dlouhá jako dábův ocas.“

Chtělo se mi plakat. Cítil jsem se kvůli otci provinile. Svoji stalinskou krutostí zruinoval Turka a přivedil

mu strašlivý smutek. Jeho syn měl nyní tento bolestný účet splatit.“

Vrátil jsem se do svého pokoje, otevřel okno do ulice a vyskočil jsem z druhého patra. Moje kosti nárazu odolaly, jenom jsem si sedřel kůži na kolenou. Seběhnul se dav lidí. Krev mi stékala po nohou. Přiběhnul Jaime, dav vztekle rozehnal, pochválil mě, že nebrečím a odvedl mě do obchodu, aby mi vydezinfikoval rány. I když mi připadalo, že mě ta lihová dezinfekce úplně spálí, nekřičel jsem. Když si toho marxistický bojovník Jaime, který mě jinak považoval za ztělesnění ženské přecitlivosti, všimnul, rozhodl se, že mě podrobí tvrdému výcviku. „Muži nebrečí a svojí vůlí dokážou ovládat bolest...“

Z knihy Alejandra Jodorowského *Tanec skutečnosti* (La danza de la realidad) přeložil Stanislav Škoda. Další ukázkou najdete v letošní *Židovské ročence*.

KOLEM MILENY JESENSKÉ

(dokončení ze str. 7)

Jinak Milenininy dopisy přátelům vyšly před lety v nakladatelství Prostor, k vydání je připravila právě Alena Wagnerová. Jsou tam seřazeny všechny, které se jí podařilo dohledat. Jeden konvolut budeme nyní vydávat znovu v připravované knize, totiž dopisy Willymu Schlamovi, rakouskému židovskému novináři, kterému se povedlo emigrovat, Milena ho měla velmi ráda. Stalo se bohužel, že ve vydané knize jsou dopisy uspořádány podle kopií, které měla editorka v ruce, a z kopií se leccos nepozná. Jejich části jsou pro proto nesprávně seřazené.

Souhlasíte s myšlenkou, že Milena Jesenská cítila přichylnost k Židům mj. proto, že si sama připadala vykořeněná?

Tohle neumím posoudit. Jisté je, že prostředí židovských intelektuálů pro ni i pro Stašu Jílovskou muselo být přitažlivé a inspirativní už i odlišností od českého intelektuálního prostředí.

Myslíte si, že Jesenská už je dnes známá nejen jako adresátka Kafkových dopisů?

Doufám, že ano. *Dopisy Mileně* jsou nesmírně důležité a Kafka byl objeven pro nás v dosti pokročilé době, v 60. letech, ale přesto si myslím, že od té doby je Milena vnímána nejen jako jeho přítelkyně. I když bez jejího vztahu ke Kafkovi by o ni nebyl takový zájem, to je pravda. Jak řekl na konferenci Petr Pithart, asi by vzbudily velkou pozornost reportáže a články z *Přítomnosti* z let 1938 a 1939, protože ty jsou opravdu vynikající a tehdy byly zcela ojedinělé.

Během konference se promítal i dokument. Řekla byste o něm pár slov?

Vznikl tak, že se na mě počátkem 90. let obrátila režisérka Birgit Kienzleová a chtěla pomoci. Dala jsem jí některé materiály, ukázala jsem jí věci, které Milena získala na Pankráci. Jsou vyrobené z chlebové střídy a natřené anilínovou barvou, jsou vlastně úžasné. Prý jejich výrobu dozorkyně tolerovaly,

protože je také chtěly. Ve filmu vystupují pamětníci – Lumír Čivrný, Hana Housková, sestry Jílovské, Jiří Žantovský a Milenina sousedka z Kouřimské, kde Jesenskou v listopadu 1939 zatklo gestapo. Ona byla také svědkem návštěvy neblaze proslulého ministra Moravce, jenž Mileně nabízel, že z ní udělají druhou Boženu Němcovou, přidá-li se ke kolegům z proněmecky aktivistického tisku. Bohužel je v kopii filmu porušený zvuk.

Chystáte na toto téma nějakou další knihu?

Chystám. Bude to spíše dokumentární kniha, hlavně bibliografie textů Mileny Jesenské a podstatnou antologií z nich. Je to asi 1100 záznamů, ona psala od roku 1919 do jara 1939. Výbor obsáhne až 350 článků. Budou tam fo-

tografie, zmíněné dopisy, možná i několik dosud nepublikovaných listů a pár dokumentů.

Co pro vás tato práce znamenala a znamená?

Sama sobě jsem tuto a podobnou činnost pojmenovávala jako kulturně zachovnou. Nechtěla jsem, aby naše kulturní a historická paměť zase znovu o mnohé přišla.

Také jsem se při té práci seberealizovala. Když mě roku 1971 vyhodili z práce, už jsem pochopila, co ten režim obnáší, ale teprve nad Milenou mi naplno došlo, jak naše kultura, naše historické povědomí byly díky letům komunismu ochuzeny. Absolvovala jsem vysokou školu, doktorát z filosofie jsem dělala na Karlově univerzitě, ale neměla jsem dlouho ponětí, že existovala nějaká Milena Jesenská, a dokonce Franz Kafka.

Všechny osobnosti, jejichž práci jsem se věnovala, do české kultury a historie patří. Glazar, Opasek, Seifert, Jesenská, Skácel, Mikulášek... Nad jejich samizdaty jsem plukovníkovi v Bartolomějské řekla, že stejně zase budou vycházet v kamenných nakladatelstvích a že to nebude dlouho trvat. Sama jsem si ale tenkrát nebyla délkou toho trvání tak jistá...

ALICE MARXOVÁ

SPOJENCI IZRAELE

(dokončení ze str. 3)

vzhledem k tomu, že Stát Izrael slouží jako vzor náboženské svobody na Blízkém východě;

vzhledem k tomu, že prezident palestinské samosprávy Mahmúd Abbás prohlásil, že v jakémkoli budoucím palestinském státě nebude „jediný Izraelec“, zatímco ve Státě Izrael jsou zaručeny svoboda a práva pro všechny menšiny bez ohledu na jejich víru a národnostní původ;

vzhledem k tomu, že Jeruzalém je politickým a náboženským centrem židovského národa již 3000 let od času krále Davida;

vzhledem k tomu, že prezident palestinské samosprávy Mahmúd Abbás předložil v OSN rezoluci, v níž žádá izraelské stažení z veškerého území, které bylo získáno během šestidenní války, podepsaní se dohodli na následujícím:

1. Žádají generálního tajemníka OSN Pan Ki-muna, aby nechal vyšetřit údajnou spolupráci UNRWA s teroristickou činností Hamásu během letošních letních bojů v Gaze.
2. Je nutno zajistit, aby veškeré další financování UNRWA našimi vládami bylo podmíněno naprostou transparentností a přesným zúčtováním přidělené částky z jakékoli další takové pomoci.
3. Podporují právo Izraele jako svrchovaného státu na to, aby bránil své občany před teroristickými útoky v rámci svých hranic i mimo ně.
4. Potvrzují právo Izraele na to, aby žil v rámci bezpečných a stálých hranic.
5. Žádají OSN, aby odmítla rezoluci, v níž prezident palestinské samosprávy Mahmúd Abbás vyzývá ke stažení Izraele k hranicím z roku 1967.
6. Naléhavě vyzývají OSN, aby nepodporovala vytvoření jakéhokoli státu, který nerespektuje práva menšinového obyvatelstva.
7. Odsuzují rozšířené pronásledování křesťanů a dalších menšin na Blízkém východě. Žádáme mezinárodní společenství a čelní představitele v této oblasti, aby proti této náboženské perzekuci zaujali pevné stanovisko a zakročili proti pachatelům těchto násilných a barbarských útoků.
8. Shodují se na tom, že jakákoli mírová dohoda musí být uzavřena na základě přímých jednání mezi izraelskými a palestinskými představiteli.
9. Uznávají, že Jeruzalém má zůstat věčným, nerozděleným hlavním městem Izraele a židovského národa.

14. října 2014, Jeruzalém

DANIEL KORTE

O JAKÉ PALESTINĚ MLUVÍME?

Uznáním palestinského státu se míru nedosáhne

Dnes (tj. 13. 10.) odhlasoval britský parlament nezávaznou rezoluci, již uznal Palestinu jako stát. Pro uznání hlasovalo 274 poslanců, proti 12. Toto symbolické gesto sice neovlivní současnou zahraniční politiku Spojeného království, nicméně stejně jako prohlášení nového švédského premiéra, který již dříve v říjnu oznámil úmysl uznat palestinský stát, dodává palestinské snaze vyhnout se mírovým jednáním další municí. Takováto uznání vypovídají mnohem více o ochotě Evropanů činit nátlak, nebo dokonce demonizovat Izrael než o jejich údajně podpoře míru.

Londýnské hlasování bylo spíše fraška: premiér David Cameron dal již před ním jasně najevo, že jeho výsledek neovlivní britské akce. Prosazovali ho řadoví členové opoziční Labouristické strany, které zřejmě hnala především touha ztrapnit svého vůdce Eda Milibanda. Jenže labourističtí představitelé nedokázali hlasování zabránit a Cameron se proti němu jasně nepostavil, a než by riskoval svou vládu aktivním protestem, raději se spolu se svými stoupenci volby zdržel. Poměr hlasů pak ukázal, jak výrazná je v Británii veřejná podpora Palestinců.

Ale stejně jako v případě demonstrací s heslem „Svobodu Gaze“, které zaplavily evropská města letos v létě přesně v době, kdy Izrael zasypávaly rakety Hamásu, se člověk nevyhne otázce, co si ti, kdo volají po jednostranném uznání palestinského státu, myslí, že dělají?

Na zcela prosté úrovni znamená uznání palestinské státnosti vyjádření sympatií k těm, kdo nesou největší břímě rozhodnutí Hamásu vést další válku proti Izraeli – k obyvatelům Gazy. Obrázky palestinských civilistů, kteří byli zabití, zranění nebo vyhnáni z domovů během izraelských protiútoků na raketové základny Hamásu a tunely teroristů, rozpoutaly vlnu odporu proti židovskému státu i přání bušit se v hrud' kvůli „svobodné Palestině“.

Ale o jaké Palestině to vlastně mluvíme? O Palestině palestinské samo-

správy, která nyní – i když s bezpečnostní jistotou izraelských vojáků za zády – ovládá většinu Západního břehu? To je nepochybně ta Palestina, kterou podporuje švédský premiér. To je Palestina, která je údajně připravena dojednat mír s Izraelem a která pro své přežití vyžaduje pomoc Západu.

KLEPTOKRACIE A TEROR

Jenže upřímně řečeno, tahle Palestina je zkorumpovaná kleptokracie, v jejímž čele stojí Mahmúd Abbás, který v současné době slouží již desátý rok svého čtyřletého prezidentského období. Západní břeh ovládaný Fatahem je směšný tyranský útvar, který utlačuje Palestince a současně od Evropy a Spojených států inkasuje miliardy na hospodářskou pomoc. Jeho vůdce často vypráví západním a izraelským posluchačům, že je ochoten uzavřít mír výměnou za vznik dvou států, ale současně neústupně odmítá uznat legitimitu státu židovského, ať už by jeho hranice vedly jakkoli.

Ale jelikož hněv spjatý s Izraelem se týká Gazy, až příliš mnoho Evropanů jako by ignorovalo svůj obvyklý odpor k terorismu a Hamás považovalo nejen za partnery palestinské samosprávy, ale za právoplatné vládcy Pásma Gazy. Tato Palestina je ovšem brutálně represivní islamistický režim, spojenec všech, kdo se snaží svrhnout umírněné arabské vlády. Stejně jako Fatah na Západním břehu ani Hamás v Gaze nezajímá zlepšování života vlastních lidí. Ale na rozdíl od palestinské samosprávy, jejímž hlavním zájmem je parazitovat na zahraniční pomoci, je Hamás posedlý jen tím, aby znovu doplnil zásoby raket a munice a znovu postavil tunely pro teroristy, aby byl nachystaný na další kolo boje s Izraelem, které využije ve svůj prospěch. Hamás, který je na Západním břehu populárnější než Abbás a jeho strana, je rozhodnutý ukončit „izraelskou okupaci“. Tímto pojmem však myslí Izrael v hranicích před rokem 1967, nikoli stažení Izraele ze Západního břehu nebo Jeruzaléma.

NEJPRVE MÍR, PAK STÁT

Nemá smysl předstírat, že dohoda o jednotě mezi Fatahem a Hamásem je základem pro vládu usilující o mír. Divadlo, které se předvádělo mezinárodním dárcům kvůli rekonstrukci Gazy, nijak neposílilo důvěru ve schopnost takzvané vlády odborníků palestinské samosprávy, jež na tento proces bude údajně dohlížet. Jako výraz palestinského pohrdání naivkami, které neustále cpou peníze do její pokladny, palestinská samospráva jen přislíbila, že polovinu oněch požadovaných 5,4 miliardy dolarů použije na znovuvýstavbu Gazy. Co se stane s druhou polovinou? Bylo nám řečeno, že s její pomocí se do roku 2017 bude sestavovat rozpočet palestinské samosprávy. Jinými slovy: bude rozdělena mezi frakce PS nebo se nepřímo rozdělí s Hamásem, který peníze využije pro své zločinné cíle. Švýcarští bankéři, kteří spravují soukromá konta vůdců palestinské samosprávy, nechť se připraví na tučné vklady.

Pokud by se evropské vlády nebo jejich propalestinští demonstranti skutečně zajímali o mír, věděli by, že jednostranné uznání umožní, aby palestinská samospráva nemusela jednat s Izraelem. Ať už si o Netanjahuově vládě myslí cokoli, deklarovala ochotu jednat o dvoustátním uspořádání. Ale k tomu může dojít teprve tehdy, až přestanou Palestinci očekávat, že jim zahraniční přátelé naservírují izraelské ústupky – nebo samotný Izrael, jak upřímně žádá Hamás – na stříbrném podnose. Kdyby skutečně chtěli podpořit mír, řekli by Abbásovi, aby se vrátil k jednacímu stolu s Netanjahuem a aby byl připraven uznat židovský stát. Snad by mu také mohli poradit, aby se zbavil Hamásu a nebral ho jako partnera.

Nazíráno takto je hovor o uznání Palestiny bez předchozího požadavku míru s Izraelem nejen moralistickým holedbáním se na úkor Izraele, ale také politickým projevem stejného antisemitského modelu, jaký jsme zažili při demonstracích za svobodu Gazy.

(Komentář Jonathana S. Tobina s názvem Which Palestine Do Euros Recognize byl uveřejněn na stránkách amerického měsíčníku Commentary, www.commentarymagazine.com. Mezi titulky jsou redakční. Přeložila am.)

IZRAEL: O průměrném občanovi

O tom, jak se mění Izrael, se na těchto stránkách dočítáte už léta. Každý ví, že ze země pionýrského ducha a neustálého ohrožení existenčními válkami se stal silný, moderní, technologicky a vědecky vyspělý stát. Více než vítězstvími ve válkách se Izrael honosí počtem objevů, vynálezů, patentů a nově zakládaných firem. Informační technologie, genetika, robotika, molekulární biologie – to jsou jeho hlavní „bojiště“ dneška. A naopak: úspěchy ve vojenských operacích, třeba v té letošní proti raketovému ostřelování z Hamásem kontrolované Gazy, a používání „chytrých zbraní“ mu vynášejí kritiku a odsudky ve světě. Možná by se to dalo shrnout do věty, že za úspěch se platí.

Méně známo je to, jak se mění sami Izraelci. Ne jako společnost – o tom se píše dost. Víme, že nyní slábne opozice vůči vládě, ač ji vede dříve polarizující Benjamin Netanjahu. Že zatímco před třiceti lety Izraelci mohutně protestovali proti premiéru Beginovi a invazi v Libanonu, teď stojí za vládou a zásahy v Gaze, byť znamenají palestinské civilní oběti. Že slábne touha po dohodě s Palestinci na řešení v podobě dvou států, neboť sílí pocit, že pak by se ze Západního břehu stala druhá Gaza. Že z Izraelců-pionýrů, dávajících na odiv krátké kalhoty či sandály a hrdých na budování státu, se stala bohatá, vyspělá, leč zhýčkaná společnost závislá na autech a moderních technologiích.

Ale zajímavý je i vývoj „statisticky průměrného občana“. Izrael zveřejňuje obsáhlé statistické údaje každým rokem ve třech vlnách – k 1. lednu, na jaře ke Dni nezávislosti a na podzim k židovskému Novému roku. Právě tehdy mají hlavní slovo demografické bilance. Při symbolických milnících – třeba když Izrael dosáhl sedmi, respektive osmi milionů obyvatel – jsme o nich zevrubně psali i v *Rch*. Letos žádný velký milník nepadl, přesto ta čísla stojí za reflexi. Ukazují sice nenápadné, ale zajímavé trendy.

CESTA Z MĚSTA

Ta čísla nejsou plně srovnatelná. Pocházejí totiž z různých zdrojů (Ústřední statistický úřad, Správa obyvatel, migrace a hranic, Židovská agentura)

lišících se metodikou i sledovaným obdobím (občanský, respektive židovský rok). To ale na hlavních trendech nic nemění.

Podle Správy obyvatel, migrace a hranic dosáhl počet občanů Izraele 8 904 373 osob, což znamená nárůst o 2 procenta oproti předcházejícímu roku. Ale toto číslo se moc nepoužívá. Zahrnuje totiž veškeré občany Státu Izrael (lidi s izraelským pasem), i když třeba žijí trvale v cizině.

Relevantnější je údaj Ústředního statistického úřadu. Ten zahrnuje lidi trvale žijící v Izraeli – včetně arabských oby-

Ilustrační foto Karel Cudlín, Jeruzalém 2013.

vatel východního Jeruzaléma, kteří nepřijali izraelské občanství. A říká, že k Novému roku činil počet obyvatel Izraele 8 252 500 osob. Toto číslo se používá v izraelských i světových médiích a lze je dále pitvat. Z celkového počtu je totiž 6 186 100 Židů, 1 709 900 Arabů a 356 500 „ostatních“ (jde o nehalachické partnery Židů a nearabské křesťany).

Trend ve vývoji populace se již usadil. Počet Židů vzrostl za rok o 1,7 procenta, počet Arabů o 2,2 procenta, což není velký rozdíl. Početní poměr Židů a Arabů činí 75 : 21 (v procentech obyvatel státu) a nijak výrazně se v poslední době nemění. Jiná věc ovšem je, že židovsko-arabská rovnováha se udržuje jen díky vysoké porodnosti charedim. Kdyby Židy reprezentoval „průměrný sekulární Izraelec“, byl by jejich podíl na sestupu.

Jiná čísla se týkají samotného života. Je známo, že Izrael má kvalitní zdravotní péči a tamní střední věk (očekávaná délka života při narození) patří k nejvyšším na světě. Nyní to do-

ložil milník, asi jediný v tomto přehledu. Střední věk žen poskočil oproti loňsku jen o kousek, na 83,9 roku. I střední věk mužů poskočil skoro nezatelně, ale překročil tím latku 80 let. Mužský novorozenec má statistickou šanci dožít se v průměru 80,1 roku (ve skutečnosti více, neboť během těch osmdesáti let by se měly dále zlepšovat životní podmínky, úroveň medicíny i péče). Na okraj: za posledních čtyřicet let vzrostla očekávaná délka života v Izraeli o více než 9 let.

Další životní trend se rýsuje v tom, čemu se u nás říká „cesta z města“. Izraelci se začínají stěhovat z velkoměst do menších středisek v centru země. Nejvíce obyvatel ztratil za rok Jeruzalém (7400) a Tel Aviv (1900 ze samotného města, z celé megapole 7700 lidí).

Naopak rostou menší města jako Rišon Lecion, Ra'anana, Rechovot či Petach Tikva (v ní přibylo 3100 obyvatel). A do vysloveně rurálních oblastí zamířilo 6800 lidí. Není ovšem zdaleka jisté, že jsou to ti, kteří by chtěli oži-

vit pionýrský duch kibuců, budování státu a práci v zemědělství.

A CESTA Z FRANCIE

Vývoj „průměrného občana“ je dán i těmi, kdo do Izraele imigrují. Za minulý židovský rok jich bylo na 24 800, jak informuje Židovská agentura. Je to dost slušný nárůst oproti roku 5774, a sice o 28 procent. To dokládá, že ač se Izrael stává ve světě politickým otloukánkem, důvody pro přistěhování do něj přesto posilují.

Zajímavější než samotný počet imigrantů je jejich skladba podle země původu. Vůbec poprvé se na prvním místě ocitla Francie (6000 osob, více než dvojnásobek oproti předchozímu roku). Následuje Rusko (4500), Ukrajina (4200), Severní Amerika (3600), Jižní Amerika (1100), Británie (570) a Belgie (260). Zdá se, že protižidovství muslimských přistěhovalců ve Francii dává silnější motivaci k odchodu než konflikt na Ukrajině. **ZBYNĚK PETRÁČEK**

MAZANÍ KLUCI ...a další události

/Vybráno z českého tisku/

O podílu českého fotografa Josefa Koudelky na výstavě projektu *This Place* v pražském Centru současného umění DOX, ve které představí dvanáct světových fotografů svůj pohled na soudobý Izrael, píše Josef Chuchma: „V Izraeli si Koudelka vybral zeď – wall. A to proto, že sám vyrůstal v zemi za železnou oponou a také proto, že na svých cestách po světě už ne jednu zeď, oddělující někoho od někoho, viděl.“ Cituje Koudelku: „Já jsem se do Izraele nepřijel bavit, ale pracovat. Jsem dělník. (...) Ke zdi jsem podnikl celkem šest cest. Pak jsem se rozhodl ještě pro jednu, konečnou návštěvu Izraele, pouze na vlastní náklady. Abych měl jistotu, že jsem pro výsledek udělal maximum. Abych se ujistil, že co jsem tam mohl spatřit, to jsem viděl. A když jsem po tom posledním pobytu odlétal, napsal jsem si: 7.30 – sedíš v letadle, máš toho dost, odlétáš a seš strašně rád, že se už nemusíš vracet do této smutné země.“ „Tak jako existují zločiny proti lidskosti, tak existují také zločiny proti krajině,“ vynáší svůj verdikt Josef Koudelka. „A zeď, kterou Izrael z většiny na palestinském území staví, je pro mě zločinem proti krajině, která je jedna z nejdůležitějších pro velkou část lidí na Zemi. Zločinem proti Svaté

hrozbě říká: „V politice žádná změna nenastala a NATO nedělá ani minimum. V Moskvě to nemůže být interpretováno jinak než jako naprostý nezáměr. Ale největší obavy mám z reakcí sousedních států, které zpochybňovaly sankce. Česká republika a Slovensko... A naprosto otevřená podpora Putina jako vzoru v Maďarsku. Visegrád jako smysluplný politický spolek skončil.“ A také: „Hrozba neobsahuje ruské tanky v ulicích Prahy nebo Varšavy. Jde o to, že příště, až Rusko přijde a bude chtít koupit část strategicky důležitého průmyslového odvětví v Česku nebo v Polsku, naše vlády řeknou ‚ale jistě, prosím, jen dále‘. Pak když například běloruští disidenti budou chtít v Polsku spustit svobodnou televizní stanici, Moskva vzkáže, že to není úplně dobrý nápad. A Bělorusové budou bez licence.“ (18. 10.) ■ Na otázku, jak dokázal přesvědčit bývalé manžele Bohdalovou a Brzobohatého, aby společně hráli v jeho filmu, odpověděl režisér Jiří Strach: „To nikdy nikomu neprozradím. A jsem na to doce-

s Židy. Takže jestli pan ministr Zorálek neví, kudy kam, nechť se s důvěrou obrátí.“ (MFD 25. 10.) ■ O svých začátcích po emigraci do USA vypráví známý jazzový trumpetista Laco Deczi: „Měl jsem trochu štěstí, protože jsem začal hrát s jedním vynikajícím jazzmanem. Ten pak ale umřel a zase jsem nic neměl. Tam se člověk nikdy dlouho neraduje. Někdy se daří, jindy nejsou kšefty. Já vlastně začínám znova každé

ráno, když se vzbudím. V New Yorku jsem potkal jednu slovenskou Židovku a ta mi řekla, že když ze sebe udělám Žida, tak mi v Americe zařídí první desku. Šli jsme k lidem, co měli společnost na Broadwayi, a já řekl, že jsem Žid. Byli to ale mazaní kluci a hned se mě zeptali, jaký teď přijde židovský svátek. Samozřejmě jsem nevěděl nic, ale desku mi vydali i tak. Na jejím obalu jsou ještě vyfocená newyorská dvojčata, tak moc je to dávné.“ (Olomoucký deník 22. 10.) ■ Národní divadlo ve svém říjnovém zpravodaji informuje o nově rekonstruovaných prostorách v Anenském areálu na Anenském náměstí v Praze 1, které bude využívat Balet ND: „Celý Anenský dvůr i s odsvěceným kostelem měla po jistou dobu od Grafických závodů Andrease Haase v dlouhodobém pronájmu židovská firma Oskar Stein, velkoobchod papírem, u níž pracoval jako fakturant Jaroslav Foglar. Je zajímavé, že se prostor kláštera promítá i v jeho Stínadlech. Po znárodnění pak v areálu působil až do roku 1976 národní tiskařský podnik Svoboda. Poté objekt získalo jako technické zázemí Národní divadlo, které je i jeho současným majitelem.“

zemi. Pro mě zločin je zločin, ať je čímkoli zdůvodněn a ať ho kdokoli jakkoli nazývá.“ (LN 18. 10.) ■ Fora 2000 se letos účastnil polský protikomunistický aktivista a zakladatel židovského měsíčníku Midrasz Konstanty Gebert. V rozhovoru pro Lidové noviny k situaci na Ukrajině a ruské

la pyšný. Trvalo čtyři roky, než jsme se dostali na plac. Ten zárak jejich setkání je možná ještě cennější než celý film. Vždyť půl roku po premiéře Radek Brzobohatý zemřel. Po téhle zkušenosti můžu s nadsázkou říct, že by mě mohli poslat jako velvyslance do Izraele a já bych tam usmířil Palestince

jd, ilustrace Jiří Stach

Kalendárium

Mezi přední židovské pražské rodiny 19. století patřili i německy mluvící **Dormitzerové**. V měsíci listopadu si připomeneme již **195.** výročí od narození jednoho z nejvýznamnějších členů této rodiny – podnikatele a politika **Maxmiliana Dormitzera**. V letošním roce zároveň uplynulo také **110** let od úmrtí jeho bratra **Jacoba Dormitzera**, podnikatele a šlechtice.

O raných letech Maxmiliana Mosese Dormitzera (11. 11. 1819 Praha–15. 2. 1881 Merano/Itálie) nevíme prakticky nic. Jisté je, že se narodil jako jedno ze šesti dětí Leopolda Löwa Dormitzera a jeho manželky Barbary Dormitzerové, rozené Jerusalemové, která taktéž pocházela z vážené německo-židovské pražské rodiny. Jejím bratrem byl podnikatel a mecenáš Leopold Jerusalem von Salemfels, který byl za své zásluhy o rozvoj monarchie povýšen do šlechtického stavu.

Maxmilian Dormitzer byl dobrým příkladem schopného židovského podnikatele, který využil definitivního zrovnoprávnění Židů a velmi dobře též pochopil možnosti, které podnikatelům přinesla v 19. století průmyslová revoluce a s ní související změny ve společnosti. Díky pracovitosti a obchodnímu talentu se vypracoval na úspěšného majitele textilky a kartounky. Jako úspěšný podnikatel byl také členem pražské Obchodní a živnostenské komory, v jejímž čele v letech 1862–1874 stál a kde prosazoval neomezený průmyslový rozvoj a ekonomický růst. Do roku 1873 byl technickým a obchodním vedoucím textilní továrny v Holešovicích. Často pobýval v Podkrkonoší, kde nechal jako majitel usedlostí postavit lázně Bělohrad a zásadně se tak zasadil o rozkvět obce a turistického ruchu v regionu. Přispěl také k rozšíření zoologických sbírek dnešního Národního muzea v Praze.

V 60. letech 19. století pak po pádu Bachova absolutismu a s ním spojenou liberalizací poměrů vstoupil do politiky. První zkušenosti se správou věcí veřejných sbíral jako člen pražského obecního zastupitelstva. V letech 1867–1878 byl opakovaně zvolen za liberály poslancem Českého zemského sněmu, který měl v habsburské monarchii roli regionálního parlamentu. Roku 1872 byl pak za obchodní a živnostenskou komoru, obvod

Praha, zvolen poslancem vídeňské Říšské rady – zákonodárnyho sboru habsburského mocnářství. Po opětovném zvolení vykonával mandát až do své rezignace roku 1880. **RADEK AUBRECHT**

Před **60 lety, 3. listopadu 1954**, zemřel v mnichovské emigraci (do exilu odešel roku 1938, žil nejprve v Anglii a od roku 1951 v Německu) **JOSEF KODÍČEK**, novinář, literární, divadelní a výtvarný kritik a teoretik, publicista, scenárista, divadelní a filmový režisér, přítel bratří Čapků, Františka Langra či Eduarda Basse (nar. 24. 1. 1892 v Praze). Kodíček byl tři roky dramaturgem a příležitostným režisérem vinohradského divadla a později jako jeden z prvních exulantů z Československa spoluvytvářel styl a tvář české redakce BBC. Od roku 1951 až do své smrti pracoval v Rádiu Svobodná Evropa (RFE), pro jehož rubriku Hra týdne natočil téměř sto dramatických děl. Je smutnou ironií osudu, že židovské náboženství přijali Kodíčkoví prapředci v době pobělohorské, aby nemuseli emigrovat.

Před **130 lety, 6. listopadu 1884**, se v Písku narodil významný expresionistický básník, prozaik a publicista **RICHARD WEINER** (zemřel 3. 1. 1937 v Praze). Dlouho působil jako dopisovatel Lidových novin v Paříži. Svým dílem ovlivnil řadu dalších tvůrců, mj. Jiřího Ortena, Jiřího Koláře nebo Ivana Blatného.

Dne **10. listopadu** si připomeneme, že před **35 lety** zemřel ve Vídni **FRIEDRICH TORBERG** (pův. Friedrich Ephraim Kantor-Berg, nar. 16. 9. 1908), rakouský a československý spisovatel, novinář, scenárista a vydavatel, autor nezapomenutelných črt z rakousko-uherského, vídeňského a českého židovského prostředí (česky vyšly pod názvy *Teta Joleschová aneb Zánik západní civilizace v židovských anekdotách* a *Teta Joleschová a dědicové*).

Před **15 lety, dne 18. listopadu 1999**, zemřela v Příbrami česká novinářka, publicistka a rozhlasová redaktorka **DITA SKÁLOVÁ** (roz. Edita Picková, vl. jménem Edita Steinová). Narodila se 14. 5. 1920 v Červeném Kostelci, přežila holocaust (její osud je zachycen v knize *Trojí svědectví*). Velmi oblíbený a sledovaný byl její rozhlasový pořad *Sedmilháři*, vysílaný v 60. letech. Zpracovala jej i do stejnojmenné knížky, jež vyšla roku 1994. **(am)**

STO LET ALFRÉDA RADOKA (a jak si je připomeneme)

V prosinci uplyne sto let od narození divadelního a filmového režiséra **ALFRÉDA RADOKA** (17. 12. 1914 Koloděje nad Lužnicí–1976 Vídeň). Při této příležitosti se uskuteční řada zajímavých akcí, které začínají již tento měsíc:

■ Dne **24. listopadu** od 10 do 17 hodin proběhne v pražské Městské knihovně seminář **Alfréd Radok mezi divadlem a filmem**. O legendárním režisérovi, spolutvůrci Laterny magiky přednášejí Jan Císař, Filip Stojaník, Věra Velemanová, B o h u m i l a Plesníková, Zuzana Sílová, Pavel Bár, Honza Petružela, Helena Albertová, Marie Valtrová, Alena Šlingerová a Ivan Klimeš. Součástí programu je i prohlídka výstavy o Alfrédu Radokovi v centrální hale Ústřední knihovny.

Alfréd Radok. Foto archiv.

■ Dne **25. listopadu** bude zahájena radokovská výstava ve Veletržním paláci – Respiriu, organizovaná Institutem umění – Divadelním ústavem (potrvá do 25. ledna 2015).

■ Dne **2. prosince** pak bude otevřena v horním foyer Městských divadel pražských další výstava s názvem **Génius Alfréda Radoka** na jevišti MDP.

■ Komponovaný večer s názvem **Radok – Havel** připravila Knihovna Václava Havla (Ostrovní 13, Praha 1) na **3. prosince** od 19 hodin.

■ Divadlo Archa se připojí **17. prosince** svým programem **Večer mimo jiné o divadle**.

■ Kromě toho vydává Institut umění – Divadelní ústav fotografickou publikaci s názvem **Alfréd Radok 100**. Svazek bude koncipován jako obrazový komentář k zásadním etapám Radokovy tvorby a doby. Součástí knihy bude DVD se záznamem režisérova televizního filmu *Šach mat* (1964). Editoricky knihu připravil Jan Petružela.

■ Pražské kino Ponrepo připravilo od **26. listopadu do půle prosince** filmový cyklus **Alfréd Radok – umlčený klasik českého filmu**. Více se o jednotlivých akcích dozvíte na www.alfred-radok.cz. **am**

Kateřina Piorecká, Karel Piorecký
PRAHA AVANTGARDNÍ
Literární průvodce metropolí
1918–1938

■ Literární průvodce provede čtenáře českou metropolí 20. a 30. let, kdy Prahou zněl jazz a noc prosvěcovaly neony. Zaveďte je do míst, kde byl založen Devětsil, do kaváren a barů, kde se scházeli básníci a prozaici s teoretiky, výtvarníky i architekty, z nichž mnozí byli židovského původu. Před čtenáři se otevrou dveře redakcí časopisů a nakladatelství, výstavní sály i ateliéry umělců. Nahlédnou do již zaniklých divadelních sálů, v nichž hrálo Osvozené divadlo. S nočními chodci budou přecházet po mostech přes Vltavu a se svítáním se těšit zelení parků uprostřed městské šedi. Neminou ani město choromyslných, pankráckou věznicí či říční lázně na Zbraslavi.

Výklad je vždy doplněn mikrosoudou spojenou s literární osobností, událostí či dílem. Každé heslo doplňují citáty z pamětí, korespondence a literární ukázky. Součástí hesla je i dobová či současná fotografie místa, reprodukce výtvarných děl, knižních obálek, ilustrací, karikatur či dobových reklam. Knižku doprovází plán Prahy a návrh tematických vycházek.

Vydalo nakladatelství Academia v Praze roku 2014. 568 stran, cena 450 Kč.

Dore Gold
BOJ O JERUZALÉM

■ Na pozadí třítisícileté historie města a dějin tří monoteistických náboženství autor předkládá vazby muslimů, křesťanů a židů ke svatým místům v Jeruzalémě a jako diplomata a politolog dokazuje, že svobodný přístup k měšitě Al-Aksá a Skalnímu dómu, chrámu Božího hrobu a Zdi nářků může v současné době zajistit jen Stát Izrael, protože Západ přišel v této otázce o svoji věrohodnost. Kniha je nepostradatelným zdrojem informací pro všechny, kdo se zajímají o izraelsko-arabský konflikt a situaci na Blízkém východě. Dore Gold je bývalý velvyslanec Izraele v OSN.

Vydalo nakladatelství Garamond v Praze roku 2014. Z angličtiny přeložila Gita Zbavitelová. 384 stran, 318 Kč.

Uri Orlev
BĚŽ, CHLAPČE, BĚŽ

■ Působivý a dobrodružný příběh židovského chlapce v Polsku, který se několik let skrývá v lesích a u rodin na venkově. Přežívá poslední z rodiny. Okusí nejhorší zradu, když ho jeho polští „zachráníci“ ve skuteč-

KNIHY VÝSTAVY
UDÁLOSTI

nosti za peníze odevzdají gestapu, ale dočká se i mnoha hrdinských činů pomoci. Během války přijde o ruku, ale přežije.

Vydalo nakladatelství Práh v Praze roku 2014. Z hebrejštiny přeložila Lenka Bukovská. 192 stran, cena 299 Kč.

ISAAK BABEL – BEŇA KRIK
KOMPOVANÝ VEČER

■ Němý snímek *Beňa Krik* (1926, 105 minut, režie Vladimír Vilner) o oděském kriminálníkovi téhož jména, jehož scénář vycházející z *Oděských povídek* napsal významný ruskožidovský autor Isaak Babel. Snímek zazní s hudbou skladatele Jana Grunta (1984), pro něhož je to již osmý němý ruskožidovský film, k němuž vytvořil hudební doprovod. Gruntova hudba má v tomto případě klasičtější formu, která se postupně bortí do malých částek, nad nimiž zní generovaný zvuk přecházející do šumů. Koná se dne **6. listopadu** od 18.00 v Domě čtení (Ruská 192, Praha 10).

BENEFIČNÍ VEČER NFOH

■ Nadační fond obětem holocaustu srdečně zve na svou letošní benefici. Koná se ve čtvrtek **13. listopadu** od 19 hodin v Baráčnické rychtě v Praze 1. V programu vystoupí romské kapely Devles a Bitumen Beat. Přijďte se pobavit a podpořit dobrou věc. Více informací na www.fondholocaust.cz. gv

CHARITATIVNÍ VEČER SWINGUJ!

■ V soboru **22. listopadu** od 19.30 se v Autoklubu ČR (Opletalova 29, Praha 1)

koná charitativní večer, který pořádá sociální oddělení ŽOP. Přijďte se naučit lindy hop, zatančit si a vyhrát v tombole, pobavit se a udělat dobrý skutek. Výtěžek akce bude použit na dovybavení kavárny na balkoně v ŽOP, Maiselova 18, P1, a v Antikvariátu Judaica, Široká 7, Praha 1. Cena 300 Kč. soc

KULTURNÍ PROGRAM
DSP HAGIBOR

- 18. 11. v 10.30: Koncert studentů Gymnázia a Hudební školy hl. města Prahy ze tříd profesorů Škampových, klavírní spolupráce prof. Věra Langerová.
- 25. 11. v 10.30: *Čtvero ročních období* – Vivaldi, Piazzolla – účinkuje klavírní trio Majerová, Nečaský, Pěruška.
- 27. 11. od 10.30: Vernisáž výstavy: obrazy – Pavel Soukup a Eva A. Schmidtová; fotografie – František Oujezdský; pěvecké vystoupení – Marek Schmidt.
- Výstavy: Bob Rakušan – smalty a grafika. vp

BESEDA S AUTOREM PRŮVODCE
PROTEKTORÁTNÍ PRAHOU

■ Spolek akademiků Židů vás srdečně zve na setkání s autorem knihy *Průvodce protektorátní Prahou* panem **Jiřím Padevětem**, ředitelem nakladatelství Academia. Přijďte **4. prosince** v 17. 30 do Maiselovy ulice 18, Praha 1, 3. patro. jf

CENA FRANZE KAFKY 2014

■ Letošní Cenu Franze Kafky (bronzovou sošku, zmenšenou verzi pomníku Franze Kafky od Jaroslava Róny a peněžní odměnu) převzal v říjnu na Staroměstské radnici čínský spisovatel **Jen Lien-kche**. Je autorem satiricky a parodicky zaměřených románů a povídek, čtyři jeho romány byly v Číně zakázány. V děkovné řeči připomněl autor děsivé zážitky z dětství počátkem 60. let, kdy „zemřelo pro naplnění ideálů komunismu více než třicet milionů Číňanů“.

Jen Lien-kche je autorem více než dvaceti románů a povídkových knih. Narodil se v roce 1958. Patří ke stejné spisovatelské generaci jako předloňský nobelista Mo Jen, na rozdíl od něj se však neúčastní oficiálních aktivit Svazu čínských spisovatelů. Jeho díla byla přeložena do řady jazyků, v Česku zatím vyšla jeho satira z vojenského prostředí *Služ lidu!* (BB/art, 2008) a román *Čtyři knihy*, který se odehrává v době Velkého skoku – komunistické hospodářské kampaně a následného hladomoru. sfk

ŽIDOVSKÁ OBEC V PRAZE

(společenský sál, Maiselova 18)

Diskuse v Maislovce

▪ Listopadová diskuse se koná v úterý **11. listopadu** od 18 hodin ve 3. patře ŽOP, Maiselova 18. Její téma zní: *Katolíci a Židé: Od antisemitismu k filosemitismu – a dál?* Bude se zabývat obrazem Židů v české katolické kultuře, který byl v minulosti ne vždy lichotivý a přátelský. V posledních desetiletích se naopak tón podstatně změnil. Nečeká katolické postoje k Židům další proměna? Host: **Martin C. Putna**, profesor UK, literární historik a kritik. Moderuje: Jan Fingerland, komentátor Českého rozhlasu. Srdečně zveme!

Podvečer Yvonne Přenosilové

▪ V úterý **11. listopadu** od 15.00 uvítáme na obci oblíbenou herečku **Jaroslavu Obermaierovou**.

Káva o čtvrté

▪ Ve čtvrtek **6. listopadu** od 15.30 hodin uvítáme na Kávě **Doris Grozdanovičovou, Jana Jelínka** a **Karola Efraima Sidona**, kteří se společně pokusí hledat odpovědi na otázku položenou v titulu knihy *A kde byl B-h?* J. Jelínka. Autor koncem 90. let natáčel pro USC Shoah Foundation rozhovory s lidmi, kteří přežili šoa.

▪ V úterý **18. listopadu** od 15.30 přivítáme na „Kávě“ Prof. Ing. **Janu Dostálovou**, CSc., z Ústavu analýzy potravin a výživy, Vysoké školy chemicko-technologické. Pokusí se zabývat problémy, jak poznat „dobré“ potraviny a zdali jsme opravdu popelnicí Evropy. Připravil a moderuje: Honza Neubauer.

ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ A KULTURU ŽMP V PRAZE

(Maiselova 15, Praha 1, 3. patro)

▪ Není-li uvedeno jinak, začínají pořady v 18.00 a vstupné na ně činí 30 Kč.

▪ 4. 11.: „*Řeči o humanitě mě nezajímaly.*“ Přednáška historičky Heleny Kanyar Beckerové o charismatické Švýcarce Gertrud Lutz-Fankhauserové (1911–1995), která za druhé světové války v Budapešti se svým mužem Carlem Lutzem pomohla zachránit 62 000 Židů. Vstup volný.

▪ 5. 11.: *Emancipační židovské komunity na Moravě a ve Slezsku.* Přednáška Daniela Baránka, doktoranda FF UK v Praze. Pozornost věnuje především formování a vývoji těchto komunit, jejich bohoslužebným, vzdělávacím, výchovným a dobročinným institucím a v neposlední řadě také jejich samotným členům. Přednáška je součástí se-

KULTURNÍ POŘADYZ výstavy *Besa*, foto Norman H. Gershman.

mináře k moderním židovským dějinám, jehož garantem je ŽMP a Ústav soudobých dějin AV ČR. Vstup volný.

▪ 6. 11.: *Synagogy v plamenech: Křišťálová noc 1938 v českém pohraničí.* Vernisáž výstavy Severočeského muzea v Liberci připomínající průběh tzv. křišťálové noci a následnou likvidaci židovských komunit v českém pohraničí na podzim 1939. Úvodní slovo pronese autorka výstavy Markéta Lhotová. Vstup volný.

▪ 12. 11.: *Tanec s nepřitelem.* Večer s Paulem Glaserem, autorem stejnojmenné knihy, v níž odkrývá dlouho utajovaný válečný příběh své tety, ale i její útrapy s postoji, s nimiž se v poválečném Nizozemském království setkávali přeživší Židé. Knihu v rozhovoru s autorem představí bývalý český velvyslanec v Haagu Jozef Braun. V angličtině se simultánním tlumočením do češtiny. Vstup volný.

▪ Neděle 16. 11. v 17.00: *Naše 20. století.* Cyklus nedělních pořadů, v jehož průběhu představujeme deset dvojic pamětníků holocaustu. Naše pozvání přijali Michal Salomonovič (*1933) a jeho bratr Josef Salomonovič (*1938), jeden z nejmladších přeživších lodžského ghetta i vyhlazovacího tábora v Osvětimi. Moderuje Petr Sokol. Vstup volný.

▪ 24. 11.: *Heje nachon! Židovská mládež, představujeme se ti.* Československý sionistický skauting v době před druhou světovou válkou je málo popsaným fenoménem. Jitka Radkovičová, členka Skautského institutu A. B. Svojsíka, za pomoci materiálů získaných v českých a izraelských archivech dokládá, že tito skauti „byli připraveni“ a neztráceli ze zřetele jasně definovaný cíl – odchod do „národní domoviny“ v Palestině.

▪ 27. 11.: *Návrat do hořícího domu.* Projekce stejnojmenného dokumentárního filmu o izraelské národní hrdince Chavivě Reikové (1914–1944), rodačce z dnešní

Banské Bystrice, která se v roce 1944 vrátila na Slovensko bojovat proti nacistu. Projekci uvedou scenáristka a režisérka Anna Grusková a produkční filmu Mirka Molnár Lahká. Projekt byl podpořen Evropskou komisí. Vstup volný.

▪ **Nedělní program pro děti a jejich rodiče:** 9. 11. ve 14.00: *Lviček Arje tvoří Golema.* Budeme si vyprávět o době, v níž žil Rudolf II., a o rabinovi, který vytvořil Golema. Prohlídka: Židovské Město. Jednotné vstupné 50 Kč.

▪ Výstava v prostorách OVK: *Synagogy v plamenech: Křišťálová noc 1938 v českém pohraničí.* Od 7. 11. do 18. 12., po-čt 14–16, pá 10–12, během večerních programů a po domluvě.

ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ A KULTURU ŽMP V BRNĚ

(tř. Kpt. Jaroše 3, Brno)

▪ 3. 11. v 17.00: *Ženský prvek v kabale* – přednáška Terezie Dubinové. Ve čtvrtém díle přednáškového cyklu *Ženy v judaismu*, který je zároveň vernisáží obrazů na témata z kabaly akademické malířky Zuzany Kadlecové, bude přednášející mluvit o mystickém pohledu na ženský prvek. Vstup volný.

▪ 9. 11. v 10.30: *Simchat Tóra.* Dílna pro rodiče s dětmi od 5 let. Vstupné 30 Kč.

▪ 9. 11. od 14.00: *Osud brněnské židovské komunity v době Protektorátu Čechy a Morava* – vycházka s výkladem Mgr. Tani Klementové. Trasa povede ulicemi, které připomínají válečné pronásledování a deportace brněnských občanů. Sraz u ZŠ v ulici Merhautova 37. Vstup 30 Kč.

▪ 13. 11. v 18.00: *Jak jsem potkal Izrael.* Jiří Florian, dramaturg dokumentu České televize, televizního studia Brno, uvede film natočený v Izraeli na přelomu března a dubna 2012. Ministr kultury D. Herman se v něm vyznává ze svého hledání vztahu k zemi svých předků. Vstupné 30 Kč.

▪ 26. 11. v 18.00: *Návrat do hořícího domu.* Dokumentární film představuje příběh Chavivy Reikové (viz výše). Snímek přijede osobně představit režisérka A. Grusková a producentka Mirka Molnár Lahká. Vstup volný.

▪ 27. 11. v 18.00: *Nejen o panu Kaplanovi, který má svou třídu stále rád.* Beseda s básníkem, dramatikem, spisovatelem, překladatelem, režisérem a vysokoškolským pedagogem profesorem Antonínem Přídalem, který od roku 1990 působí na Divadelní fakultě JAMU. Rozhovor s prof. Přídalem povede paní Erika Bezdíčková. Vstupné 30 Kč.

LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE

■ V listopadu vás tradičně zveme na **den otevřeného vyučování**. Přijďte se podívat **26. listopadu** mezi 8.30 a 14. hodinou, rádi vás uvítáme na jakékoli vyučovací hodině základní školy. Podrobné rozvrhy a přípravy našich učitelů naleznete od 24. 11. na www.lauder.cz.

Srdečně vás zveme i na **den otevřených dveří ZŠ a gymnázia**. Uskuteční se **7. ledna 2015** a zveme též na „**přijímací zkoušky nanečisto**“, jež se konají **16. února 2015**.

PROGRAM BEJT SIMCHA

Epes rares

■ Ve středu **5. listopadu** se od 19 hodin v kavárně Krásný ztráty (Náprstkova 10, Praha 1) koná další společensko-kulturní večer Epes rares, tentokrát s malířkou a ilustrátorkou **Hanou Alisou Omerovou** nazvaný *Nebeský a pozemský Jeruzalém*. H. A. Omerová v pořadí představí sérii svých obrazů, která vznikla na základě tvůrčí spolupráce s Dr. Itzhakem Hayutmanem, architektem a kabalistou žijícím v Jeruzalémě. Výklad bude zaměřen na symboliku Chrámu jakožto spojnice mezi nebeským a pozemským, kabalistického stromu života a na ideál jednoty tří mono-teistických náboženství, pro něž je Jeruzalém posvátnou duchovní kolébkou. Akce se koná pod laskavou záštitou Magistrátu hl. m. Prahy. Vstupné 50 Kč.

Víkend pro rodiny s dětmi 7.–9. 11.

■ Pořádáme víkendový výlet pro rodiny s dětmi. Ubytování – penzion Pod Monínem (nedaleko od obce Sedlec-Prčice), info naleznete na adrese www.podmonincem.cz. Pro děti bude připraven program, včetně speciálně přizpůsobené krátké bohoslužby. Účastnický poplatek je 1000 Kč na dospělého, 500 Kč za dítě, děti do dvou let zdarma a zahrnuje ubytování (2 noci), stravování 3x denně (od páteční večere po nedělní oběd) a program. V případě zájmu se, prosím, hlase na e-mailu kehila@bejt-simcha.cz nebo na telefonu 603 393 558.

PRAŽSKÝ ULPAN

■ Od 20. října vypisuje pražský Ulpán celoroční kurzy moderní hebrejštiny pro širokou veřejnost na sedmi různých úrovních pokročilosti – od úplných začátečníků přes mírně pokročilé a středně pokročilé až po konverzační kurz pro velmi pokročilé studenty.

Klademe důraz na komunikaci v živém jazyce, používáme moderní a interaktivní metody. Snažíme se studenty seznámat i s izraelskou a židovskou kulturou.

Zájemcům o hebrejštinu doporučujeme navštívit webové stránky www.ulpan.cz, kde naleznou elektronickou přihlášku i podrobný rozvrh. Těšíme se na vás. *lb*

VÝZVY ZPRÁVY

INZERCE

CHANUKOVÁ OSLAVA

■ Rádi bychom vás předběžně pozvali na první společnou chanukovou oslavu, která proběhne v neděli **21. prosince** na ŽO v Praze. Proč společnou? Aby si opravdu každý mohl během oslav přijít na své! Oslovili jsme několik židovských organizací a spolků a vytvořili program, během kterého se pobaví děti, rodiče i prarodiče! Součástí programu bude i oblíbený chanukový běh. Další informace o připravované akci můžete očekávat v nejbližší době v židovských kuloárech (a v prosincovém čísle *Rch*). *Karin Taussig*

ABYCHOM NIKDY NEZAPOMNĚLI

V Brně byl odhalen památník obětem holokaustu

■ Po dlouhých letech jednání zvítězil zájem postavit v Brně důstojný památník našim spoluobčanům, kteří léta s námi žili až do holokaustu, a po válce se mezi nás už

Foto Jitka Králová.

nevrátili. Tuto myšlenku se podařilo realizovat až po šedesáti devíti letech od skončení druhé světové války. Památník byl odhalen ve středu 17. října na důstojném místě, v brněnském parku u náměstí 28. října. Mezi přítomnými hosty byl primátor města Brna Roman Onderka se svými spolupracovníky, Gary Koren, velvyslanec Státu Izrael v ČR, zástupci Muzea romské kultury i Jáchym Kanárek, předseda Židovské obce v Brně.

J. Kanárek pronesl emotivní projev, v němž mj. řekl: „Všichni víme, že v období druhé světové války nacistický režim organizovaně vyvraždoval skupiny obyvatel. Co k tomu bylo zapotřebí? Jedna, v době vzniku bezvýznamná, politická strana, propaganda šířená sdělovacími prostředky i mimo ně, poměrně malá část ozbrojených

složek armády a policie a několik koncentračních táborů. V úžasu hledíme na to, jak málo stačilo. A v úžasu hledíme na to, jak málo stačí k militarizaci společnosti nebo státní politiky i v dnešní době. Zapomíná se však na to podstatné. Holokaust byl proveden za výslovného či tichého souhlasu naprosté většiny občanů. Občanů, kterých se zdánlivě nedotknul. Úmyslně říkám zdánlivě, neboť ti, kteří se domnívali, že se jich holokaust netýká, se krutě mylili. Někteří se stali jeho obětmi v dalších vlnách perzekucí, jiní ztratili na válečných frontách své životy nebo životy svých blízkých.

Bez rozdílu však všichni zůstali holokaustem poznamenáni a tím zůstala poznamenána i celá společnost po několik generací. Pohlédneme-li na oběti holokaustu, zjistíme, že se jednalo o stejné lidi, jako jsou naši sousedé, o stejné lidi, jako jsou občané tohoto města, které denně potkáváme na ulici, prostě o lidi naprosto stejné, jako jsou všichni ostatní. A přesto byli označeni za „ty jiné“, za občany „druhé kategorie“. Byli zbaveni všech práv a jejich osudem se staly koncentrační tábory a ghetta, kde byli systematicky vyvražďováni. A takto zmizelo z našich životů také více než 13 000 židovských občanů Brna a jeho okolí.“

Na závěr vyjádřil předseda ŽOB J. Kanárek vděk za to, že se alespoň někteří pamětníci a přeživší odhalení památníku dočkali. Monument, jež vytvořil výtvarník Daniel Václavík, ve tvaru těžké mramorové krychle skrápěné vodu též působí jako očistné memento. *Erika Bezdičková*

PROMENÁDA

RAOULA WALLENBERGA

■ Dne 24. října byla dosud bezejmenná pražská vyhlídková cesta po úbočí Petřina (pod Strahovským klášterem) pojmenována po švédském diplomatovi, zachránci desítek tisíc Židů Raoulu Wallenbergovi. Cesta začíná přímo pod švédským velvyslanectvím, které nový název iniciovalo a připravilo pro kolemjdoucí i panely s texty a fotografiemi zachycujícími Wallenbergův život a záchrannou misi v Maďarsku, kde diplomat vydával ohroženým Židům falešné dokumenty a poskytoval jim útočiště v chráněných domech. Jak je známo, záchranu životů druhých zaplatil svým vlastním – nikoli z rukou Němců, ale Sovětů, kteří ho jako „špiona“ zatkl. Po tom, jak přesně zahynul, se dosud bezvýsledně pátrá: buď přímo po válce v moskevském vězení, nebo později kdesi v gulagu... Na Petříně byl již dříve „otevřen“ pramen Nicholase Wintona, Brita, jenž zachránil životy 669 převážně židovských dětí. Promenáda nad Prahou bude tedy od nynějška příležitostí k dvojímu zamyšlení se nad lidskou statečností a obětavostí... *am*

ŽNO BRATISLAVA

V **novembri** srdečne blahoželáme našim členom: pani Mgr. Marianna Ascheurová – 72 rokov; pani Helena Baginová – 104 rokov; pani Ing. Rozália Becková – 87 rokov; pán Juraj Eckstein – 87 rokov; pani Zuzana Hesselová – 60 rokov; pani Anna Hilvertová – 71 rokov; pán Dr. Tibor Kardoš-Kedar – 81 rokov; pán Peter Kosík – 50 rokov; pani Agneša Križková – 77 rokov; pán Juraj Mencer – 78 rokov; pani Magdaléna Nágelová – 94 rokov; pani Erika Orlíková – 77 rokov; pani Alžbeta Schicková – 87 rokov; pán Peter Smékal – 77 rokov, a pani Mária Tepperová – 76 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽO BRNO

V **listopadu** oslavujú: pani Petra Baueroová, nar. 18.11. – 33 let; pani Karin Czernayová, nar. 16.11. – 51 let; pani Erika Fišová, nar. 26.11. – 84 let; pan Pavel Fröhlich, nar. 6.11. – 51 let; pani Dita Längsten, nar. 21.11. – 35 let; pan Vladimír Látal, nar. 21.11. – 53 let; pan Martin Mayer, nar. 3.11. – 33 let; pan Jan Pelíšek, nar. 2.11. – 32 let; pani Alexandra Strnadová, nar. 10.11. – 65 let, a pani Eva Zikmundová, nar. 7.11. – 57 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO DĚČÍN

V **listopadu** oslavujú: pani Victoria Francisco, nar. 8.11. – 48 let; pani Daniela Hromádková, nar. 24.11. – 46 let; pani Jitka Jelínková-Šimonová, nar. 9.11. – 66 let; pani Andrea Klímová, nar. 20.11. – 33 let; pani Lucie Nachtigalová, nar. 24.11. – 20 let; pan Jan David Reitschläger, nar. 24.11. – 41 let, a pan Viktor Tyrpak, nar. 19.11. – 27 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO KARLOVY VARY

V **listopadu** oslaví své narozeniny: pan Josef Fischer, nar. 16.11. – 66 let, a pan Arnošt Weitzen, nar. 19.11. – 65 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO KOŠICE

V **novembri** oslavujú: pán MUDr. Valter Bauer, nar. 9.11. – 85 rokov; pán Ing. Juraj Galko, nar. 26.11. – 57 rokov; pani Marika Gomoriová, nar. 22.11. – 90 rokov; pán Tomáš Jakubovič, nar. 11.11. – 63 rokov; pani Miriam Jedlovská, nar. 6.11. – 79 rokov; pani JUDr. Viera Kanáriková, nar. 8.11. – 59 rokov; pani MUDr. Katarína Mózešová, nar. 18.11.

**ZPRÁVY
Z OBCÍ**

– 66 rokov; pán Herman Weinberger, nar. 18.11. – 87 rokov; pán Jirí Weisz, nar. 7.11. – 68 rokov; pani Edita Nováková, nar. 27.11. – 88 rokov, a pán František Hubert, nar. 3.11. – 69 rokov. Naším členom prajeme všetko najlepšie.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OLOMOUC

V **listopadu** oslaví jubileum náš člen pan Robert Götzlinger, nar. 5.11. – 72 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OSTRAVA

V **listopadu** oslaví narozeniny: pani Jiřina Garajová, nar. 29.11. – 73 let; pan Ing. Petr Madrý, nar. 5.11. – 58 let; pan Jan Ryška, nar. 9.11. – 78 let, a pan Ing. Jiří Wurzel, nar. 22.11. – 85 let.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí

S lítostí oznamujeme, že 22. října 2014 zemřela pani Edita Tumová.

Zichrona livracha!

ŽO PLZEŇ

V **listopadu** oslaví narozeniny: pani Tehila Bednářová, nar. 17.11. – 32 let; pani Hana Jančíková, nar. 19.11. – 82 let; pani Věra Uhlová, nar. 21.11. – 61 let; pan Libor Vojtěch, nar. 22.11. – 25 let, a pan Ing. Petr Loužil, nar. 23.11. – 79 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PRAHA

V **listopadu** oslavují narozeniny: pani Věra Bohdalová, nar. 2.11. – 92 let; pani Serena Feuerlichtová, nar. 5.11. – 92 let; pani Bohumila Havránková, nar. 17.11. – 87 let; pani Helga Hošková, nar. 10.11. – 85 let; pan Volodymyr Chaplík, nar. 25.11. – 81 let; pani Eva Chotovinská, nar. 22.11. – 81 let; pani Věra Chudáčková, nar. 11.11. – 81 let; pani Věra Kalvachová, nar. 1.11. – 86 let; pani Luisa Matoušková, nar.

25.11. – 84 let; pan Jiří Munk, nar. 2.11. – 82 let; pani Zuzana Nadjarová, nar. 10.11. – 90 let; pani Malvína Poleva, nar. 17.11. – 80 let; pan Mark Polevoj, nar. 16.11. – 82 let; pan Tomáš Radil, nar. 8.11. – 84 let; pan Jindřich Ročovský, nar. 12.11. – 84 let; pan Arpád Rosenfeld, nar. 17.11. – 87 let; pan Jiří Schwenger, nar. 28.11. – 91 let; pan Vilém Karel Solar, nar. 27.11. – 88 let; pan Maria Yavorsky, nar. 14.11. – 80 let, a pani Renata Zábrodská, nar. 29.11. – 82 let.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí

Je naší smutnou povinností oznámit, že dne 28. září zemřela ve věku 86 let pani Alena Wittmannová. Se zesnulou jsme se rozloučili 30. září v obřadní síni Nového židovského hřbitova.

Dne 30. září zemřela ve věku 91 let pani Irena Ravelová. Se zesnulou jsme se rozloučili 3. října v obřadní síni Nového židovského hřbitova.

S lítostí oznamujeme, že dne 25. října zemřel po těžké nemoci ve věku 82 let pan Tommy Karas. Se zesnulým jsme se rozloučili 28. října v obřadní síni Nového židovského hřbitova.

Zichronam livracha!

ŽNO PREŠOV

V mesiaci **november** sa dožívajú jubileí títo členovia: pani Agi Fränklová, nar. 16.11. – 68 rokov; pán Ladislav Brenner, nar. 23.11. – 63 rokov, a pán MUDr. Martin Hrehorčák, nar. 29.11. – 43 rokov.

Želáme im pevné zdravie, a pohodu.

Ad mea veesrim šana!

ŽNK RIMAVSKÁ SOBOTA

V mesiaci **november** má narodeniny člen našej komunity pán MUDr. Július Lukáč, nar. 2.11. – 77 rokov. Prajeme mu pevné zdravie, veľašastia, pohody aradosti v živote.

Ad mea veesrim šana!

ŽO TEPLICE

V **listopadu** oslaví svoje narozeniny členky naší obce: pani Jana Urbanová, nar. 10.11. – 77 let a pani Lenka Čapková, nar. 4.11. – 36 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

Srdečně blahopřejeme pani Pavle Schopfové a pani Miladě Narwové, které oslaví své narozeniny v měsíci listopadu.

Ad mea veesrim šana!

TERORISTICKÝ ÚTOK

Tříměsíční holčička přišla o život a dalších sedm lidí bylo zraněno dne 22. října v Jeruzalémě poté, co do lidí čekajících na tramvajové zastávce poblíž východního Jeruzaléma úmyslně najel automobilem Palestinec z východního Jeruzaléma, napojený na hnutí Hamás. V potyčce s izraelskou policií byl postřelen a později svým zraněním podlehl. Další obětí teroristického útoku se stala studentka Keren Yamima z Ekvádoru, která na následky zranění zemřela o tři dny později. Předseda izraelské vlády Benjamin Netanjahu prohlásil: „Takto pracují vládní partneři Mahmúda Abbáse.“ Narážel přitom na sjednocenou vládu Fatahu a hnutí Hamás, které Izrael oponuje.

UZNÁNÍ STÁTU PALESTINA

V pátek 3. října, vzápětí po svém nástupu do úřadu, oznámil Stefan Löfven, nový švédský premiér, že Švédsko uzná samostatný palestinský stát. „Dvoustátní řešení si žádá vzájemné uznání a vůli k mírovému soužití. Švédsko proto uzná palestinský stát,“ řekl Löfven ve svém inauguračním projevu. O deset dní později hlasovali o doručení uznání státu Palestina členové dolní komory britského parlamentu; návrh odsouhlasili v poměru 274 : 12. Premiér David Cameron se hlasování neúčastnil a předem oznámil, že vláda se parlamentní výzvou řídit nebude.

Ke Švédům a Angličanům se 24. října přidali i Irové: poslanci horní komory parlamentu jednomyslně doporučili vládě, aby palestinský stát uznala. Vzhledem k tomu, že členem vlády palestinské samosprávy je teroristická organizace Hamás, oficiálně usilující o zničení židovského státu, je uznání palestinské státnosti nanejvýš sporné – viz komentář na straně 20.

NOBELISTA PATRICK MODIANO

Letošním laureátem Nobelovy ceny za literaturu se stal – zcela neočekávaně – nepříliš známý autor: devětašedesátiletý Francouz Patrick Modiano. Švédská akademie mu ocenění udělila „za umění popsat ty nejneuchopitelnější lidské osudy a zobrazit život za okupace“.

P. Modiano má po otci židovské kořeny. Narodil se sice až po druhé světové válce, ale ve svých románech (česky vyšly čtyři jeho prózy: *Ulice temných krámků*, *Rodný list*, *Takoví hodní hoši*, *Dora Brudrová*) se zabývá tématy jako paměť, od-

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Muzeum ve Varšavě projektoval Fin Rainer Mahlamäki.

cizení, identita a trauma nacistické okupace. Na seznamu nejzřetlivějších kandidátů na Nobelovu cenu měli největší naději americký židovský spisovatel Philip Roth a japonský autor Haruki Murakami.

ŽIDOVSKÉ MUZEUM VE VARŠAVĚ

Dne 28. října bylo slavnostně otevřeno nové Židovské muzeum ve Varšavě. Jeho hlavní stálou expozici vytvořil mezinárodní tým historiků a kurátorů pod vedením americké profesorky Barbary Kirshenblatt-Gimblettové (jejíž rodina z Polska pochází) a představuje tisíc let polsko-židovského soužití prostřednictvím soudobých lidí: rabinů, obchodníků, řemeslníků, umělců, hospodyní, politiků, kronikářů či revolucionářů. Tvůrci expozice, vědomi si faktu, že většina návštěvníků Polsko ztotožňuje především s tragickým koncem zdejšího židovského společenství během holokaustu, se snaží poukázat na rozmanitost židovské historie v Polsku. K varšavskému muzeu se na stránkách *Rch* ještě vrátíme.

POMNÍK DEZERTÉRŮM VE VÍDNI

Ve Vídni byl odhalen pomníkům tisícům Rakušanů, kteří během druhé světové války dezertovali z armády, protože nesohlasili s nacistickou ideologií. Dezertace se trestala smrtí a takto bylo během války popraveno 1500 Rakušanů

(z celkového počtu 20 tisíc lidí). Přeživší však za to, že odmítli bojovat, žili po válce v opovržení jako „ti špatní“. „Za to se musíme omluvit a stydět,“ prohlásil prezident Heinz Fischer. Pomník je ve tvaru třístupňového X, jež má symbolizovat anonymitu a osamocenost, vytvořil jej německý umělec Olaf Nicolai a stojí na Ballhausplatzu v centru města.

VYZNAMENÁNÍ PRO PAPEŽE

Na sklonku října obdržel papež František nejvyšší vyznamenání izraelské Bar-Ilanovy univerzity. Cenu, již mu představitelé školy předali ve Vatikánu, získal za svou snahu stavět mosty mezi „různými světy, za podporu míru a harmonie mezi národy a vírami, obranu lidských práv a boj za ně“, dále za „příspěvek k porozumění a toleranci mezi křesťany a židy a za srdečnost, kterou projevil k židovskému národu, především během své oficiální návštěvy v Izraeli“.

NOVÝ JÜDISCHE RUNDSCHAU

Od července vychází v Německu nový židovský měsíčník *Jüdische Rundschau*. Vlastně staronový – původní *Jüdische Rundschau* byl týdeník a vycházel v letech 1902–1938, poslední číslo vyšlo den před tzv. křišťálovou nocí. Pro vydavatele dr. Rafaela Korenzechera (lékaře, jenž se narodil po válce v Polsku a emigroval do Německa) představuje měsíčník příležitost, jak prostřednictvím kvalitních textů – zpravodajství, analýz a rozhovorů od domácích a rakouských novinářů – čelit dnešním problémům, včetně vzrůstající hrozby islamismu.

am

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 217(8), e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Alice Marxová, Jiří Daniček. Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Česká pošta a. s. Objednávky na bezplatné infolinie České pošty 800 300 302 nebo 954 302 007(16), písemně na adrese: Česká pošta, s. p. oddělení periodického tisku Olšanská 38/9 225 99 Praha 3, e-mail: postabo.prstc@cpost.cz. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s. r. o. P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20, 30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 31. 10. 2014. **Cena 20 Kč** (0,90 €)